

Indokolás

az érzéki és az értelmi fogyatékosban szenvedők oktatásáról és gyámoltásáról szóló törvényjavaslathoz.

Az érzéki és az értelmi fogyatékosok éppen olyan polgárai az államnak, mint az érzékűek és épelműek. Ebből önként az következik, hogy épp oly jogos igényük van az iskolára is, mint nekik.

Törvényeink sajnos e tekintetben még kívánni valót hagynak fenn. Az 1868. évi XXXVIII. t.-c. csak az ép és egészséges gyermekeket kötelezi arra, hogy iskolába járjanak, ellenben az érzéki és az értelmi fogyatékosoknak a 2. és a 3-ik §-ok határozataival módot és alkalmat nyújt arra, hogy magukat az oktatás kötelezettsége alól kivonják. Így azután, ha a statisztikát megnézzük, azt tapasztaljuk, hogy a hazánkban az 1910. évi népszámlálás adatai szerint élő 22.126 siketnéma közül 16 intézetben csak 1465 siketnéma, 16.482 vak közül 5 intézetben csak 342 vak, 26.650 szellemileg fogyatékos és eskóros közül 4 intézetben és 6 iskolában csak 700 részestül oktatásban. A többi tudatlanul marad, elhagyatottan, minden nevelés és tanítás nélkül nő fel, terhére van a családjának, a társadalom gyámoltására, segélyezésére szorul, mint koldus vagy mint a falu bolondja tengeti napjait, a társadalmi renddel és a törvény szakaszaival nem egyszer kerül összeütközésbe.

A gyakorlati tapasztalatok pedig azt bizonyítják, hogy a fogyatékos gyermekek, szakszerű nevelés és tanítás révén, alkalmas iparosokká, kenyérkereső és adófizető állampolgárokká lesznek, akik családot alapítanak és nemhogy segélyre szorulnának, de segélyt nyújtó tagjai a társadalomnak.

Ennélfogva nemcsak az emberbaráti, hanem a közgazdasági és társadalmi érdek is megköveteli, hogy ezek, a ma még mostoha elbánásban részesülő egyének hasznos polgárokká neveltessenek. Meg kell találni a módot, hogy lehetőleg minden fogyatékos egyén tanításban részesüljön és megszerezhesse azokat az elemi ismereteket, amelyek nélkül sem iparos nem lehet, sem más pályán nem boldogulhat.

Ennek egyedüli módja csak az, hogy az 1868. évi népoktatási törvény kiegészíttessék, annak az a hiánya, mely a siketnémákat, a vakokat és a szellemileg fogyatékosokat az iskola látogató-

sától felmenti, illetve eltiltja, megszüntetessék és törvényhozásilag kimondassék, hogy a tankötelezettség ezekre az érzéki és értelmi fogyatékosokra is kiterjesztetik.

Ezt azonban csak különleges intézkedésekkel lehet elérni. Mert sem a siketnéma, sem a vak, sem a szellemileg fogyatékos nem szerezheti meg az ismereteket a rendes iskolában. Ezeknek a tanítási módja más, mint a normális gyermekeké. Ez a körülmény azt is megköveteli, hogy a tanítók különleges képzésben részesüljenek.

Másrészt a fogyatékosok szórványossága miatt még a nagyobb városokban sem él annyi fogyatékos gyermek, hogy azokból egy iskola létszáma kitélnék, szükséges tehát, hogy a fogyatékosok, a fogyatékoságuk szerint az egyes vidékek központjaiba tömörítessenek.

Ez azonban a taníttatás költségeit tetemesen szaporítja. Arra való tekintettel pedig, hogy a fogyatékosok a szegényebb osztályokat sújtja leginkább, akik a taníttatás költségeit fedezni nem tudják, ismét gondoskodni kell arról, hogy azért ezek is részesülhessenek kiképzésben.

A törvényjavaslat, összhangzásban a magyar törvényekkel általában, ezeket a költségeket az állam, a törvényhatóságok illetve községek és a társadalom együttes közreműködésével óhajtja előteremteni. Egyébként ugyanezek az elvek nyilvánulnak meg azokban a törvényekben is, melyek a fogyatékosok iskoláztatása érdekében a külföldi államokban hozattak.

Utalunk e tekintetben az

Angolországban a siketnémák és a vakok tanítására vonatkozó 1893 évi szept. 12-iki és a szellemileg fogyatékos és eskóros gyermekek tanítására vonatkozó 1899 évi 32 t.-c.-re, valamint

az Anhalt hercegségnek az 1884 április 1-én az érzéki és értelmi fogyatékosok;

a Badeni nagyhercegségnek az 1902 aug. 12-én az érzéki és értelmi fogyatékosok;

Bajorországnak 1903 június 4-én az érzéki és értelmi fogyatékosok;

Braunschweignak 1894 március 3-án az érzéki és értelmi fogyatékosok;

Dániának 1880. március 23. a siketnémák, 1857. a vakok, 1902-ben a szellemileg fogyatékosok;

Franciaországnak az 1910. évben a szellemileg fogyatékosok;

Norvégiának az 1881 június 8-án az érzéki és értelmi fogyatékosok;

Németországnak 1911 évben a siketnémák;

Oldenburg nagyhercegségnek 1876 január 18-án a siketnémák;

Svédországnak 1896 május 29. a siketnémák és vakok 1908 június 16-án a szellemileg fogyatékosok;

Schweiznak 1892—1903. években az egyes cantonok részéről általában a fogyatékosok;

Szász királyságnak az 1873 évi április 26-iki népoktatási törvény 3—4—5. §§. a fogyatékosok;

Szász-Weimár nagyhercegségnek 1874 június 24-iki népoktatási törvényben a fogyatékosok;

Szász-Coburg-Gothanak a népoktatási törvény 25. §-ában az érzéki és értelmi fogyatékosok;

Szász-Meiningennek az 1887. febr. 18-án általában a fogyatékosok;

Weimar nagyhercegségnek 1874 május 28-án a siketnémák és vakok;

Württemberg királyságnak az 1899. dec. 29. a szellemileg fogyatékosok köteles oktatásáról szóló törvényekre és rendeletekre.

Mindezek a törvények az állam hozzájárulását biztosítják az intézetek fenntartásához többé kevésbé kiterjedt mértékben, sőt Dániában és Svédországban az összes költségeket az állam fedezi.

Hazánkban a lakosság, a törvényhatóság egymagában nem képes az intézetek fenntartására, hiszen még az elemi oktatás költségei is tetemes állami hozzájárulást igényelnek.

A gyógypedagógiai intézeteknél egyedül az államot terhelő költségek, melyek az egyes intézetek tanerővel való ellátásából származnak, tehát tisztán a tanításból eredő költségek hozzávetőlegesen a következő költséget, illetve a törvény életbelépte után a következő költségtöbbletet okozzák.

A meglevő 16 siketnéma, 5 vak, 4 szell. fogyatékos gyermekek számára szolgáló intézet személyi szükséglete az 1911. évben 674.219 koronát tesz ki.

A törvény végrehajtása esetén a tanköteles korban levő 5351 siketnéma közül eddig tanításban nem részesülő 3886 siketnéma

gyermek számára még 260 tanerő szükséges átlag évi 3000 K
fizetéssel, összesen tehát 780.000 K költséggel

Az 1163 vak közül tanításban még
nem részesülő 821 vak gyermek számára
még 55 tanerő szükséges átlag évi 3000
K fizetéssel 165.000 K költséggel

Az értelmileg fogyatékos tanköteles
korban levő 5830 gyermek közül oktatás-
ban még nem részesülő 5130 gyermek
számára még 350 tanerő szükséges átlag
szintén évi 3000 K fizetéssel 1,050.000 „ „

Összesen 1,995.000 K költséggel

Hozzászámítva ezen összeghez a je-
lenlegi személyi járandóságok összegét 674.219 K

az állampénztárt e címen 2,669.219 K

kiadás terhelné, melyhez hozzáadva még
a hitoktatásból származó s egyéb óratöb-
bletek remélhető költségeit 160.000 K

az állam hozzájárulása végeredményében 2,829.219 K volna
egyelőre, miután természetes, hogy ezen kiadások évek folyamán
az előléptetések folytán emelkednek.

Ha figyelembe vesszük azt, hogy ezen kiadások olyan egyé-
nek munka és keresetképességét biztosítják, akik anélkül másokra
vannak utalva, mások munkaképességét csökkentik, mások kereset-
éből élnek, akkor az emberbaráti érzésen kívül az önérdék is
arra sarkal, hogy ezt a keresetképességet mentül előbb elősegít-
sük s mentül hamarabb tegyük lehetővé. Az az esetleges ellen-
vetés, hogy a fogyatékosok tanítás nélkül is keresetképesekké vál-
hatnak, mint az épérékűek, a tapasztalat szerint nem állhat meg.
Mert a siketnéma tanítás nélkül a közlés és megértés eszközeit
meg nem szerezhethi, anélkül pedig a halló és beszélő társadalom-
mal érintkezni nem tud. A vak, látás hiányából kifolyólag, csak
különleges módon tanulhatja meg az ípart. A szellemileg fogyá-
tékos pedig a kellő műveltség hiányából, amit szintén csak külön-
leges módszerű tanítás segítségével sajátíthat el, legfeljebb nap-
számos munkára, teherhordásra válhatik alkalmassá.

A törvényhatóságok, községek s a társadalom évi kiadásai
szintén évi 2,000.000 K-ra tehetőek. Végeredményében tehát a
fogyatékosok tankötelezettségének a keresztülvitele évi 5,000.000
K tenne ki.

A javaslat a szülőket nem kívánja teljesen felmenteni az eltartás gondjaitól. Annak megítélése, hogy mennyiben képes erre a szülő, az illetékes község előljáróságának a feladata.

A javaslat egyes szakaszaira vonatkozólag a következők jegyzetnek meg:

1. §. Az első szakaszban mondatik ki a fogyatékosok tankötelezettsége.

2. §. A törvényben kimondandó volt az, hogy a fogyatékosoknak mik az ismérvei, hogy e tekintetben visszaélés ne történhessék. A legtöbb törvény az elemi iskolában való képezhetetlenséget állapítja meg ismérvül s ehhez alkalmazkodik a jelen törvény is, midőn úgy a siketnémák, valamint vakok s értelmileg fogyatékosok sorába azokat veszi fel, akik bár talán nem teljesen siketek, vakok vagy értelmileg fogyatékosok, de fogyatkozásuk oly nagy fokú, mely az érzékűekkel való együttes tanítás eredményességét kizárja.

3. §. A fogyatékosok megállapításának jogát legcélszerűbb volt a község előljáróságára ruházni, mint amely minden személyi tekintet nélkül hozhatja meg határozatát. Az előljáróságnak joga van szakértők segítségét igénybe venni, különösen pedig a hatósági orvosra hárul az a feladat, hogy kétesebb esetekben eldöntse, valjon az illető gyermek külön intézeti nevelésre szorul-e, vagy sem?

4. §. A fogyatékosok tanköteles korát általában mindenütt a betöltött 7. évhez kötik. Ennek az az indoka, hogy a fogyatékos gyermek legtöbbször testileg is hátramaradottabb, mint az érzékű s a 6 éves korban, iskolai foglalkoztatásra még kevésbé alkalmas. A tankötelezettség befejezésének ideje 15 éves korban állapított meg. Ennyi idő alatt a gyermek, ha egyébként tanításra alkalmas, elsajátíthatja azokat az ismereteket, melyeket ezen szakasz első bekezdése megkövetel. A 15 éves kort már azért is el kellett fogadni, mert a gyermekvédelmi törvény a segélyre szoruló szegény gyermekek nevelési és eltartási költségeit csak a betöltött 15 éves korig biztosítja. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy a vagyonosabb szülő, esetleg az eltartási díjat fizető község méltánylandó esetekben ne kérhesse azt, hogy a gyermek 15-ik életévén túl is ne maradhasson az intézetben, mindaddig, míg a tanulmányait befejezi. Viszont értelmesebb gyermek ezen koron alul is megszerezheti az előirt ismereteket s miután gyakorlati életre való nevelés a főcél, nem volna indokolt őt csak azért visszatartani, mert 15. életévét még be nem töltötte,

5. §. A tankötelezettség elrendelése maga után vonja, hogy az annak eleget tenni vonakodókkal szemben kényszer is alkalmazható legyen. A gyógypedagógiai intézetek is a népoktatási intézetek közé tartozván, más rendszabályok megállapítása, mint amelyek az 1868. évi XXXVIII. t.-c. alapján joghatálylally bírnak, nem látszott szükségesnek.

6. §. A szülők szabadságát nem lehet annyira korlátozni, hogy gyermeküket okvetlen intézetben neveltessék. Azért meg kell engedni, hogy magán uton is taníttathassák. Azonban korlátlan szabadság nem adható a szülőknek, hanem ki kell mondani, hogy a magán uton tanuló gyermek nyilvános intézetben évente vizsgát tenni köteles. És pedig nem tetszés szerinti intézetben, hanem az ő körzetébe tartozó nyilvános intézetben.

7. §. A testileg vagy szellemileg gyenge gyermekeknek az iskolába járási kötelezettség alól való ideiglenes felmentését biztosítani kell, miután az iskola az ilyen gyermekekkel szemben a célját nem képes megvalósítani. Az ideiglenes felmentés jogát az igazgatóságnak adja meg a törvény, miután az egy évi elodázás veszélyeket nem vonhat maga után. A végleges felmentés jogát azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak kellett fentartani, nehogy esetleg egyéni befolyásolás érvényesülhessen.

8. §.—13. §-ok nem szorulnak indokolásra.

14. §. A tanköteles kornak megfelelőleg a gyógypedagógiai intézetek mindegyikének 8 évfolyamúnak kell lennie. Mert azoknak az ismereteknek az elsajátítására, a melyeket az elemi népiskolában is tanítanak s a melyeknek megfelelőt kell a gyógyp. intézeteknek is nyújtaniok, 6 éves tanfolyam kevés volna. Sőt még a 8 éves tanfolyamot is kevésnek kell tartanunk, tekintettel arra, hogy a fogvatkozás sok esetben olyan súlyos mérvű, mely a gyermekét a haladásban erősen gátolja. (Angolországban 7—16, Szász-Meiningenben 7—16, Bajorországban 6—16, Norvégiában 7—17, Franciaországban 6—16 éves korig állapított meg a tanköteles kor).

15. §. A növendékek maximális létszáma évfolyamonként általában 15-ben állapított meg. Legtöbb államban 10—12 a növendékek létszáma osztályonként. A legnagyobb létszám megállapítása nem azt jelenti, hogy minden osztályban ennyi növendéknek kell lennie, mint inkább azt, hogy ennél több nem lehet. A tanítás individuális lévén, s minden gyermekkel külön kellettven foglalkozni, ennél több növendék sikeresen nem oktatható. Valamint az is kockáztatná az eredményt, ha két, bár szomszédos fokozatú osztály egyesíttetnék egy tanító vezetése alatt. Ezért az osztály

összevonások meg nem engedhetők s minden osztály számára külön tanerő biztosítandó.

16. §. Az intézetek, mint népoktatási intézmények, tulajdonképpen teljesen a községek, illetve a törvényhatóságok által volnának létesítendők és fenntartandók. Mégis az oktatás egyöntetőségének megóvása, másrészt az így felmerülő tetemes költségek megosztása szempontjából célszerűnek mutatkozott, hogy az intézetek évi kiadásaiból a törvényhatóságokat csak az ugynevezett dologi kiadások (iskola épület, annak fűtése, tisztogatása, jókarban tartása) terheljék. Meg kellett azonban állapítani azt is, hogy minő növendéklétszám mellett köteles a törvényhatóság az intézet felállítására. Alapul az szolgál, hogy 2—2 évenként való felvétel mellett a 8 évfolyamu iskolában 50—60 gyermek tanítható, így tehát, ha a törvényhatóság területén ilyen számban nem volnának siketek, vakok, szellemileg fogyatékosok vagy eskórosok, amint a statisztika szerint a vakok valóban kevesebb számban vannak, 2 vagy 3 törvényhatóság közösen tarthat fenn intézeteket. Esetleg pedig bármely törvényhatóság, a másik törvényhatóság által fenntartott vagy magán jellegű intézetben helyezheti el a fogyatékos gyermekeket. Az állami hozzájárulás minden hatóság által fenntartott intézetnél a tanerők fizetésében nyer kifejezést. Egy 8 évfolyamú, de 4 osztályú iskola dologi szükségletei legmagasabb számítással évi 2000 koronára tehetők. Ennek a kiadásnak a fedezéséről a törvényhatóság tartozik gondoskodni. Ezzel szemben az állami hozzájárulás a tanerők fizetésének s az óraadók díjainak révén legkisebb számítással 13.000 K-t tesz ki évente. Oly nagyfokú segítség ez, melynél nagyobbat jogosan várni sem lehet.

17. §. Az intézetek felállításának határidejét meg kellett állapítani, annyival is inkább, mert e nélkül a törvény végrehajtása illuzoriussá válnék. Rövidebb időpontot már csak azért sem lehetett megállapítani, hogy a kormánynak elegendő idő álljon rendelkezésére a szükséges tanerők kiképzésére. Hosszabb időt viszont azért nem lett volna célszerű kitűzni, mert az intézetek a felállítástól számított 8 év múlva fejlődnek csak ki ugyanis teljessé, egy-egy osztályllyal bővülven évente. Egy-egy osztály felállítása, mint ezt a hazánkban eddig szerzett tapasztalatok is igazolják, sem nagy költséget nem okoz, sem hosszú időt nem vesz igénybe.

A törvényhatóságnak a felállítást célzó intézkedései, hogy akadálytalanul megvalósíthatók legyenek, szükségessé teszi e szakasznak azt a rendelkezését is, hogy az állam a tanerőt a kérényvezéstől számított egy éven belül kinevezni köteles, Ezen rendel-

kezés nélkül megtörténhetik, hogy a törvényhatóság hiába állítaná fel az iskolát, azt a tanerő hiánya miatt megnyitni nem volna képes.

18. §. Az óraadó tanerők, hitoktatók, szakorvosok tiszteletdíjai a tanításokból eredő személyi természetű kiadások lévén, e kiadásokat e törvény intenciója szerint az állam viseli.

19. §. Kimondandó volt a törvényben az is, hogy az egyesületek és a magánosok által létesített intézetek is részesíthetők segélyben. Miután egyrészt a törvényhatóságoknál is felmerülhet a szüksége annak, hogy az épület felépítéséhez, de a dologi szükségletekhez is segélyre szorulnak és segélyt nyernek, másrészt az egyesületek és a magánosok, tehát nem a hatóságok részéről felállított intézetek tanerőt nem követelhetnek, de fordulhatnak elő olyan okok, amelyek a segélyezést indokoltá teszik, nem lett volna célszerű tehát a segélyezésnek utját állani.

20. §. Hogy az államnak, mint legfőbb tanügyi hatóságnak jogában áll intézetet felállítani, ez szinte önként érthető.

21. §. Az ingyenes népoktatás elvének megfelelőleg a tanítást a gyógypedagógiai intézeteknél is ingyenesnek kellett tekinteni.

22. §. Természetes kötelessége a szülőnek, hogy gyermeke ellátásáról, ruházatáról gondoskodni tartozik. Ez a kötelesség akkor is fennáll, ha a gyermek más városban kénytelen tanulni. A fogyatékosok számára nem minden községben lesz intézet, a szülők, illetve az eltartásra kötelezettek tehát kénytelenek lesznek őket az intézet székhelyére szállítani s ott elhelyezésükről, ruházatukról, ellátásukról gondoskodni. A vagyonosabb szülő ennek a kötelezettségnek megfelelően, a szegényebb sorsú vagy vagyontalan szülő pedig a

23. §. rendelkezései szerint illetékes községe részéről nyer részleges, vagy teljes gyámolítást. Ez a rendelkezés teljesen megfelel a gyermekvédelmi törvény intézkedéseinek, mely az elhagyottá nyilvánított gyermekekre a jelenben is alkalmazásban van.

24. §. Az egyes intézeteknél nem volt célszerű ezen eltartási költséget határozott összegben megállapítani. Minden törvényhatóság területén eltérő viszonyok lehetnek, amelyek indokoltá teszik az eltartási költség alacsonyabb, vagy magasabb voltát. Legcélszerűbb volt tehát az összeg nagyságának megállapítását, valamint annak kezelését az iskolát fenntartó hatóságra, illetve a törvényhatóságokra bízni. Ezen hatóság azután maga gondoskodik arról, hogy e teendőt akár saját közegei, akár pedig a 30. §-ban megállapított felügyelőbizottsággal végeztesse. Önhatalmúlag azonban, fennálló törvényeink

értelmében el nem járhatván, a módoszatokra nézve szabályrendeletet dolgoz ki s terjeszt az illetékes fölöttes hatóságához.

25. §. A díjak behajtása tekintetében a késedelmeskedésből származható hátrányok elkerülése végett szükséges volt kimondani, hogy azok végrehajtás útján is behajthatók legyenek.

26. §. A legtöbb gyógypedagógiai intézetnél van egy, vagy több magánalapítvány. Az illető alapítványtévő rendelkezéseit e törvény épségben kívánja fenntartani.

27. §. Különösebb indoklásra nem szorul.

28. §. A fogyatékosok különleges oktatása különleges felügyeletet kíván meg. A tanítás ellenőrzése, valamint a gyógypedagógiai intézetek ügyeinek elbírálása a már működő gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsának feladata marad. Ezen szaktanács, mely a gyógypedagógiai oktatás minden ágazatában működő, tapasztalattal bíró tagokból áll, van hivatva arra, hogy az úgynevezett szakfelügyelet teendőit ellassa s szakvéleményt adjon, továbbá, hogy az oktatásügyet általában irányítsa. Az elemi népoktatásban is kívánatos, hogy a tanítást az azzal foglalkozók ellenőrizzék, a közoktatásnak ebben az ágazatában pedig a szakzerű ellenőrzés egyáltalán nélkülözhetlen.

29. §. Természetes az, hogy ha valamely törvényhatóság a saját területén élő fogyatékosok számára intézetet állít fel, úgy annak az intézetnek a körzetét a törvényhatóság területe képezi. Abban az esetben azonban, ha az egyes fogyatékosok száma csekély s 2 vagy több törvényhatóság egyesülni kénytelen, szükségesnek mutatkozik, hogy a túlzásúfolttság, esetleg pedig a növekedéhiány veszélyének elkerülése végett határozottan kimondassék, hogy egyes intézetekbe mely törvényhatóság területén élő fogyatékosok helyezhetők el.

30. §. A társadalom közreműködése a gyógypedagógiai oktatás terén nem csak kívánatos, hanem elkerülhetlenül szükséges is. Ez a közreműködés a felügyelő-bizottságok révén érhető el leginkább, amely felügyelő-bizottságok különösen a gyermekek felvétele, elhelyezése s általában szükséges gyámoltása dolgában intézkednek. Ezek a felügyelő-bizottságok eddig is igen számbavehető eredménnyel működtek s további működésüktől csak az úgy mielőbbi fellendülése várható.

31. §. A tanköteles korú fogyatékosok összeírása ugyanazon módon eszközölhető, mint az épérékűeké, az összeírási lapoknak az illetékes igazgatósághoz május hó végéig való beküldése azért szükséges, hogy a felvétel tekintetében a felügyelő-bizottságok

kellő időben határozhassanak. Megtörténhet ugyanis, hogy több a tanköteles korú fogyatékos, mint amennyi a jelen törvény értelmében egy osztályban elhelyezhető. Eleve intézkedni kell tehát, hogy fejletlenség vagy egyéb okok miatt egy évre kik menthetőek fel a tanítás kötelezettsége alól.

32. §. Megtörténhetik, különösen az értelmi fogyatékosoknál, hogy a fogyatkozás nem vehető azonnal észre s csak hosszabb kísérletezés s tapasztalás után tűnik ki, hogy a gyermek nem elemi iskolába való. Az iskola igazgatója ilyen esetekben köteles a gyermeknek megfelelő intézetben való elhelyezése céljából a kezdeményező lépéseket megtenni, annyival is inkább, mert a szülők a külső jelekből a fogyatékoságot nem mindig ismerik fel s az elemi iskolában nyilvánvalóan fogyatékosnak talált gyermeket is rendes fejlődésűnek tartják.

33. §. Jelen törvénynek számítania kell az iskolai hatóságok jóakarató közreműködésére, mert a fogyatékosok oktatásához fűződő sokoldalú cél csakis az illetékes tényezők harmonikus együttműködése révén érhető el.

34. §. A fogyatékosok tanítása avatatlan kezekre nem bízható. Szükséges volt tehát azt is kimondani, hogy rendes alkalmazást csak szakképzett egyén kaphat. Az előképzettség szempontjából általában mindenütt az elemi iskolai tanítói oklevelet kívánják meg, nem zárván ki, hogy magasabb képesítésű egyének is léphessenek e pályára. A gyengetehetségű gyermekek tanítása azonban nem követel annyi különleges szakismeretet, hogy az úgynevezett kiegészítő-iskolai tanítók is nagyobb szakképesítést igényelnének. Azért ezekre vonatkozólag rövidebb ideig tartó tanfolyamok tartása is elegendőnek bizonyul.

35. §. A gyógypedagógiai tanítóképzés jogát kizárólag az államnak kellett fenntartani. Egyrészt egy tanítóképző is képes az összes intézetek tanerő szükségletét ellátni, másrészt a különleges és eléggé költséges szakképzésre testületek vagy egyesek úgy sem vállalkoznának. A jog alatt inkább csak köteleesség értendő.

36. §. A szakképzés terjedelmét általánosságban meg kellett állapítani. Itt eltérés mutatkozik a külföld szakképzése és hazai szakképzésünk között. Míg másutt ugyanis minden fogyatkozású gyermekek részére külön tanfolyamok vannak, nálunk az összes fogyatékoságokra vonatkozó ismeretek előadatnak a hallgatóknak. Ez a két éves képzéssel annyival inkább megvalósítható, mert egyrészt a tanítási anyag terjedelme nem túlságosan bő, másrészt mert a fogyatékoságoknak két neme is észlelhető egy és ugyan-

azon egyéneken s így kívánatos, hogy a tanító ezeket is ismerje s tanítási módjukkal is foglalkozzék. Előfordul ugyanis, hogy a siketség vaksággal, vagy gyengeelméjűséggel párosul, vagy a vak egyén gyengeelméjű is egyúttal. Ez esetekben a tanítónak csak előnyére válik, hogy ha mindkét fogyatkozás természetét ismeri s annak legyőzési módjával is tisztában van.

37. §. a 35. §-ból önként következik.

38. §. A gyógypedagógusok jogviszonyai ezideig nem voltak rendezve. Fizetésük ingadozást mutatott fel s bár az mindig nagyobb volt, mint az elemi iskolai tanítóké, az egyéb szakintézetek alkalmazottjainál részben többet, részben kevesebbet kaptak. Szükséges volt tehát megállapítani, hogy az állami ágazatban melyik helyet foglalják el. Ugy az előismeretük, valamint szakképesítésük is a polgári iskolai tanítókéval azonos lévén, legjogosabbnak az látszik, hogy ezekkel vétessenek egyenlő elbírálás alá.

39. §. a 35. §-ból önként következik.

Hangképzés — beszédtanítás.

Másodszor: egy gyermekkel foglalkozván hosszabb ideig, a többi nem tartja szükségesnek, hogy a tanárjára figyeljen, csak akkor, amikor reá kerül a sor. Figyelésről tehát szintén nem lehet szó.

Egy gyermekkel 5—6 percig való feszegető, erőszakos hangkicsalással a természetes csengést elérni nem lehet, az ilyen módon tanított gyermek amellet, hogy fintorít, tátogat, természetes beszédű sohasem lehet.

De a legnagyobb veszedelem az, hogy a szájról való olvasás nem a szóképek, hanem betűképekre szorítkozik csupán s a gyermek nem a szót tanulja meg leolvasni, hanem csak a hangokat. Természetes folyománya ennek az, hogy a szavak és kifejezések megértése nagy nehézségekbe ütközik, s mert a tapasztalat azt mutatja, hogy a gyermekek legnagyobb része a kifejezések megértésére képtelen, az a téves felfogás került felszínre, hogy a mondatok kifejezésének tanítása az első osztály értelmi fokát túlhaladja, tehát meg kell elégedni a szóval s legfeljebb a tőmondatokkal.

A tapasztalat azonban mást is mutat. Azt t. i., hogy a gyermek a hangképzés fokán annyira elszokik a közlésnek az előszó

utján való gyakorlásától, hogy még az olyan igazán könnyű és gyakori kérdésre is, mint *mi ez?* képtelen válaszolni.

Mi volna tehát a helyes eljárás? Nézetem szerint az egyes hangok kiejtése csak a betűismeret és olvasás-írás szempontjából bír értékkel. A hang színezése, tisztasága csak mellékes követelmény a hangok tanításánál. A huzamos hangjavítás helyett tehát inkább arra kell törekedni, hogy a gyermek a betűt felismerni, azt többé-kevésbé tisztán hangoztatni, leírni s a másik betűvel összefoglalni tudja. Ezek a követelmények nem olyan súlyosak. A siketnéma értelmes lény, egy betűnek vagy hangnak megismerése és megtanulása, annak leírása legfeljebb 2—3 napot vesz igénybe. Jó és helyes beosztás mellett tehát október közepétől mintegy 50 tanítási nap alatt minden hangot megtanulhatnak a gyermekek kimondani, leírni, pontosan felismerni és egymással összeolvasni. Ennyi idő alatt már mintegy 100 fogalom s kifejezőjének, a szónak is birtokába juttathatók.

Hogy ez lehetséges, ezt bebizonyítja több intézet első osztálya, ahol a félévi vizsgálatok alkalmával a gyermekek minden betűt ismernek, minden hangot kimondanak s minden tanult szó jelentését ismerik. Azt mondhatná valaki, hogy ily gyors ütemben való haladásnál a kiejtésnek okvetlenül szenvednie kell, mert a hang kicsalására és megrögzítésére nincs elég idő. Ez azonban szintén csalódás. Éppen az ellenkezője a valóság, az t. i., *hogy a gyorsabb menetben tanított gyermekek kiejtése jelentékenyen fölülmulja tisztaság és érthetőség szempontjából a pepecselő, egyes hangoknak a megünásig való javítgatásával foglalkozó osztályét.*

De ennek is igen természetes az oka. A gyorsabb menetben tanító osztályvezető nem az *egyés* hangnak, hanem a szóban jelentkező hangnak adja meg a kellő színezetet. Nem a teljesen nyílt szájjállással kimondott *á*, hanem a kapcsolásokban kimondott *á*-nak az érthetőségére és csengésére vigyáz. Bizonyítanom is felesleges, hogy ez a helyesebb. Nemcsak én mondom ezt, hanem mondták 20 évvel ezelőtt az olaszok, az amerikaiak. Az angolok óvodájában csak szavakat tanítanak és az 5—6 éves gyermekek elég érthető módon kérdeznek. A szó kimondását érzékeltetik s a *szavat* utánoztatják, nem pedig a hangokat.

A menet körülbelül a következő lehet. A gyermekek körbe állanak, úgy hogy nemcsak a tanár, hanem egymás száját is láthassák. A tanár *á*-t hangoztat, ugyanakkor a gyermekek is hangoztatják először együttesen, azután külön-külön. Azért célszerű körbe állítani a gyermekeket, hogy így könnyebben észre-

vehető a helytelenül mondott hang s gyorsabban kijavítható. Amint minden gyermek türethetően mondja ki az *á*-t, leírjuk a betűt s minden gyermekkel leiratjuk a táblára, megkívánván, hogy leírás után hangoztassa. Ezzel a munkával eltelik 20—25 perc. Azután helyeikre ülnek a gyermekek s irkájukba írják a tanult betűt. Amíg a tanár minden gyermek írását végignézi, amelyikét nézi, azzal ismét és ismét kimondatja a hangot s a kinél szükséges, érzékelteti s javítja.

Arra különösen figyelni kell, hogy a hang a normálisnál ne legyen erősebb. Többeknél tapasztaltam, hogy majdnem kiabálva mondják ki a hangokat. Nem helyeselhetem ezt a módot, mert erős hangoztatás mellett a természetes szájállás nem tartható meg s mert a gyermekek az erős és gyenge hang között nem tanulnak meg különbséget tenni, ami pedig a hangsúlyos beszédnél kívánatos volna. Mindig természetes szájállással, természetes erősséggel mutassuk a hangot s ilyennel kívánjuk meg a gyermek-től is.

A második órán a betű felismerése a cél. Kikerestetjük minden gyermekkel a betűt a mozgatható betűk között, kikerestetjük a szóban, iratjuk a táblára s ismét minden alkalommal annak hangoztatását is kívánjuk. Közben érzékeltetjük s igyekezünk azon, hogy a gyermeknek mentül több alkalma legyen a hang kimondására.

A harmadik óra az értelem fejlesztésére legyen szánva. Az iskola tárgyai közül szájról való leolvasás után, azokat kívánjuk felismertetni, amelyeknél a száj állása feltünőbb s könnyebben észlelhető. Tábla, asztal, szék, óra, ablak, ajtó, toll, irón, papír stb. a szájról való leolvasás útján megtanítható, mielőtt a gyermek azt kimondani tudná. Lehet a szájállást utánoztatni is, ha nem is mondja ki a gyermek a szót tisztán. A cél azonban nem az, hogy a gyermek maga beszélni tudjon, hanem az, hogy az osztályvezető beszédjét megértse. A szóképfelismerése nem olyan nehéz, hogy a kimondott szó után a gyermekek a tárgyat meg ne mutathatnák, ez a gyakorlás azonban a szájról olvasásra való szoktatás szempontjából kiválóan fontos, sőt nélkülözhetlen.

A következő napon az előző napi anyagot begyakoroljuk. Ismét változatosan foglalkoztatjuk a gyermeket, állandóan ügyelve arra, hogy a tanított betű hangoztatása tisztább, felismerése pedig akadálytalanul, ingadozás nélkül történjék.

Két vagy három betű hasonló módon megismertetvén, azoknak természetes kapcsolására fordítunk nagy gondot. A természete-

tes kapcsolás alatt nem azt értem, hogy minden gyermek egyforma szájjállással mondja ki a kapcsolatot, hanem azt, hogy a *gyermek beszédszervének* megfelelő szájjállással történjék a kapcsolás. A hangoknak meg van ugyan a maguk törvényszerű szájjállása, úgy hogy hasonló szájjállással csak azt a hangot lehet kimondani, ez azonban nem azt jelenti, hogy módosított szájjállással s az ennek megfelelőleg változtatott beszédszervekkel ne lehetne ugyanazt a hangszínezetet elérni.

Az *á* például mérsékeltén nyitott száj, természetesen nyugvó nyelv mellett a legtisztább; de lehet csukottabb száj s hátrafelé húzódó nyelvvel, valamint nyitottabb száj s felfelé domborodó nyelvvel is képezni. Alig található két ember, aki azonos módon képezné a hangokat, mert akár a fogsor szélesebb, vagy keskenyebb alkata, az ajkak nagyobb vagy kisebb volta, s a szájür változó nagysága egyaránt módosítólag hatnak. A siketnémák beszédszervei sem egyformák s ezért, ha valamelyik gyermek csukottabb szájjal mondja is ki az *á*-t, mint a másik, el kell fogadni, mert nála ez a természetes hang, míg a másik gyermeknél a nyiltabb szájjállás lesz a természetesebb.

Az osztályvezető ügyességét a kapcsolások teszik próbára. Úgy gyakorolni a gyermekeket, hogy kiejtéstük gyorsaság szempontjából megközelítse a hallók beszédjét s azért az érthetőség se szenvedjen, nem csekély feladat. Jó fül is kell hozzá, hogy a hang színezetét félre ne ismerje s ne akarjon még ott is javítani, ahol a javításra semmi szükség nincs.

Nem szándékozom az egyes hangok képzésével foglalkozni, ez a fonetikus feladata, csak általánosságban kívánok egyet-mást még megemlíteni. A hangok kicsalásánál, amit én az előgyakorlatok ideje alatt kívánok elvégezni, feltétlenül kerülni kell a túlhosszú ideig tartó hangoztatását egyes hangnak, a betűk tanításánál pedig egyáltalán nem szabad az időtartamot a normálisnál hosszabbra kitolni. Sokaknak az a szokása, hogy: mondjuk az *á*-t, 10—12 másodpercig is hangoztatják, közbe igazgatják is a gyermek száját, nyelvét, míg a hangoztatás tovább folyik. Mások egymásután tízszer-húszszor is hangoztatják ugyanazt a hangot, pihenés nélkül. Szerintem nem helyesen teszik. A beszédben nem a nyújtott hangra van szükségünk, hanem a lehető legrövidebbre, hiszen még a hosszú *á*, ha nyújtva beszél is valaki, nem vesz több időt igénybe, 1 másodpercnél, túl hosszú hang tehát a beszédben nincs; a szüntelen ismétlés pedig azt eredményezi, hogy a gyermek a tanítás későbbi fokán is 3—4-szer belekezd a szóba, míg azt kimondja, egyszóval dadogóvá válik.

De mit csináljon az osztályvezető, ha a gyermek nem mondja ki érthetően a hangot? Vár türelemmel s természetes időtartamú hangot érzékeltet s a szüntelen és változatos gyakorlás folytán önmagától fejlődik ki az érthető s megfelelő hang. Nehogy félre értsen valaki. Az önmagától való kifejlődés alatt csak azt értem, hogy minden később tanult hang segít az előbb tanultat megrögzíteni s a szavakban való folytonos gyakorlás és szüntelen javítás lassan-lassan megadja a hang színezetét. Hiszen van idő elég. Az alsó 4 osztály, amíg az elemi beszédtanítás tart, a hang javítását igazán elvégezheti. De még az első évben is, mennyi idő áll rendelkezésre, csak okosan kell ezt az időt kihasználni. A szavakat kell a gyermekkel tisztán kiejtetni, a szavakat kell érzékeltetni s nem az egyes hangokat. Szavakkal, sőt mondatokkal beszélünk mi, nem pedig hangokkal. azt kell megtanítani, hogy a hangok hogyan jelentkeznek a szavakban, nem pedig megfordítva azt, hogy a szavakat hogyan képezzük az egyes hangokból. Ez utóbbi csak az írás szempontjából fontos, de a beszélés szempontjából nem. A természetes hangkapcsolásokat csak hosszabb ideig tartó gyakorlás, a beszédszerveknek a kapcsolásokhoz való idomulása és pedig fokozatos idomulása adja meg. S minél több oldalulag vesszük igénybe a beszédszerveket, annál fogékonyabbakká tesszük a már ismert mozgások pontosabb keresztülvitelére s újabb mozgások végzésére. De csak olyan mozgásokat végeztessünk, amik a beszédnél előfordulnak, amelyek a beszédet nem hátráltatják, értheiőségét nem veszélyeztetik.

Az először tanított hang után a többinél már lehetséges a hangkapcsolás a hangok összezavarása nélkül, az ismert hanghoz kapcsolt ismeretlen hang képe, a betű s annak íratása és felismerése sem okozhat nehézséget. A siketnémák beszédjének vontatottsága, a sok melléköreje, sőt néha mellékhang annak tulajdonítható, hogy túlságos gond fordított az egyes hang tiszta hangoztatására, még az olyan hangéra is, melyet magában nem is lehet artikulálni.

Csak gondoljunk a sok ijő, (jó) hhló (ló) órrrrra (óra) abelak (ablak) stb.-re. Nem jut-e mindenkinek eszébe, hogy a j, l, ly, ny, b, d, g, gy önmagában nem mondható ki tisztán, hogy különösen az első kettő csak mellékhanggal, az utóbbiak csak mellékörejekkel ejthetők ki, amiknek a kapcsolások alkalmával el kellene tűnniök, de nem tűnnek el, mert még a 8-ik osztályú növendék beszédjében is ott kísértenek? Nem kell-e mindenkinek okvetlen arra a gondolatra jönnie, hogy ezeket a hangokat nem is szabad

a beszéd érthetősége és tisztasága kedvéért önmagukban hangoztatni?

De ha elfogadják azt, hogy a hangokat kapcsolatokban kell tanítani, nem önkénytelen következik-e ebből az is, hogy a kapcsolatok ne értelmetlen betűhalmazok, hanem értelmes szók legyenek? Bizonyára.

De most menjünk egy lépéssel tovább, melyik lesz az értelmes szó? Mert e tekintetben is meglehetősen zürzavar uralkodik. Egyik p. o. a *pápát* értelmes szónak mondja, sőt a *tót, német* stb. szót is. De miképen vezeti reá a gyermeket a szó jelentésére? A pápa is ember, a tót is, a német is. Nem segít más csak a *jel* s a gyermek vigán mutatja a szóknak a *jelét*, olyan szókét, amelyeknek a jelentésével nincs tisztában. Mert azt, azt hiszem, senki sem vonja kétségbe, hogy a gyermek csak a külsőben találhat, ha t. i. képben szemléltetik a három fogalmat, különbséget, a lényegben azonban nem.

1912. évi állami költségvetés.

Kiadás.

Rendes kiadások.

	1912. évi elő- irányzat	1911. évre megállapított költségvetés korona
<i>Személyi járandóságok:</i>		
Fizetések, pótlékok, lakpénzek és ruhaillet- mények	645.623	575.768
Évi díjak	94.171	74.251
Szegődvényesek bérei	25.000	23.000
Jutalmakra és segélyekre	1.400	1.200
Összesen	766.194	674.219
<i>Dologi kiadások:</i>		
Házbér és vízfogyasztás	4.710	4.710
Fűtés, világítás	56.900	45.700
<i>Hivatali, irodai és házi szükségletek:</i>		
irodai szükségletekre	4.200	K
öltözet, fehér- és ágynemű	25.600	"
butorzat és különféle házi esz- közök	11.000	"
mosatási költségek	5.300	"
tisztogatás és épületek fentartása	19.600	"
fürdési és betegápolási költségek	2.850	"
gazdasági lótartrási költségek	1.600	"
	70.150	61.000

	1912. évi elő- irányzat	1911. évre megállapított költségvetés korona
Elméleti és gyakorlati oktatás szükségleteire és pedig:		
elméleti és gyakorlati oktatás szükségleteireire.	21.500 K	
kézimunkákhoz szükséges szerek, szerszámok és anyagok	3.500 "	
tankönyvekre	5.200 "	30.200
		25.500
Élelmezés:		
köztartási költségek	124.980 K	
bejáró növendékek ellátására	9.720 "	134.700
		120.700
Szegény tanulók segélyezésére és a vizsgálatok alkalmával kiosztandó szorgalomdíjakra	10.400	7.736
Utazási és átköltözködési költségek:		
gyógypedagógiai tanulmányutra, utiköltségekre	4.000	4.000
Gyógypedagógiai intézetek egyéb közös szükségleteire:		
gyógypedagógiai intézetek szakfelügyeletének költ.	3.000 K	
szaklapok, szaktanfolyamok segélyezésére és szünidei tanfolyamokra	3.000 "	
gyógypedagógiai intézetek segélyezésére	57.000 "	
a hibás beszédűek tanfolyamaira	4.500 "	
a vakok számára ipari foglalkoztató telepek fentartására és a vak iparostanoncok taneszközeire	30.000 "	
a tanköteles korán túllevő siketnémák ipari foglalkoztatására	6.200 "	
a gyermektanulmányi társaság segélyezésére	4.000 "	
állami gyógypedagógiai pszichológiai laboratórium és pszichológiai tanfolyam költségeire	4.500 "	
vegyres kiadások	6.800 "	119.000
		86.400
	<u>Összesen</u>	<u>430.060</u>
		<u>355.746</u>
Rendes kiadások összege	1,196.254	1,029.965

	1912. évi elő- irányzat	1911. évre megállapított költségvetés korona
Rendkívüli kiadások.		
<i>Atmeneti kiadások.</i>		
A létesítendő siketnéma intézetek építési költségeihez nyújtandó állami segély (a debreceni egyesületnek 10.000 K, a soproninak 6.000 K, az egrinek 8.000 K, a siketnémák temesvári intézetének 5.000 K)	29.000	24.500
A gyógypedagógiai intézetek bútorbeli felszerelésének pótlására és tanszerbeli alapfelszerelésére.	10.000	—
Átmenetiek összege	39.000	24.500

Beruházások.

A budapesti gyógypedagógiai intézet céljaira szolgáló házas telek 70.000 K vételárának és járulékainak törlesztésére 2. részlet	10.500	10.500
A siketnémák budapesti intézete épületének költségeire az 1911. évi költségvetésben előirányzott 80.000 Kból az építkezés megkezdésére fentartott 25.000 K-án felül még összesen szükséges 311.000 Knak I. részlete	150.000	80.000
A siketnémák számára Kőrmöcbányán létesítendő intézet építési és berendezési költségeire szükséges 286.000 Knak I. részlete	140.000	—
Az ifjú vakok számára Szegeden létesítendő intézet építési és berendezési költségeire szükséges 270.000 Knak I. részlete	130.000	—
(A borosjenői állami gyógypedagógiai intézet épületének lakhatóvá tételére szükséges folytatólagos átalakításokra és helyreállításokra).	—	40.000
(A borosjenői állami gyógypedagógiai intézet telkén létesítendő palántaház költségeire)	—	3.000
Beruházások összege	430.500	133.500
Rendkívüli kiadások összege	469.500	158.000
Kiadások főösszege	1,665.754	1,187.965

Bevétel.

Rendes bevételek.

A siketnémák váci orsz. intézeti alapjának tiszta bevétele	34.372	34.415
A vakok intézeti alapjának tiszta jövedelme	42.575	42.535

1912. évi 1911. évre
elő- megállapított
irányzat költségvetés
korona

Magánövendékek után befolyó tartási és nevelési díjak:			
a siketnémák váci országos intézeténél	50 K		
a vakok budapesti országos intézeténél	2.000 „		
a borosjenői gyógypedagógiai intézetnél	14.450 „		
a budapesti gyógypedagógiai intézetnél	12.000 „		
az ideges gyermekek budapesti iskolájánál	10.000 „	38.500	38.500
Alapítványi jövedelmek:			
a siketnémák váci intézeténél	9.360 K		
a vakok budapesti intézeténél	3.800 „		
a borosjenői gyógypedagógiai intézetnél	400 „		
a budapesti gyógypedagógiai intézetnél	600 „	14.160	14.160
Beírási és tandíjak		1.800	2.200
Ruhadíjak		1.600	720
Intézeti növendékek készítményeiből befolyó jövedelem		600	800
Gyógypedagógiai tanító jelöltek vizsgálati díjai		400	300
Adományok és hagyományok		2.000	2.000
Vegyes bevételek		1.500	1.500
		<u>137.507</u>	<u>137.130</u>
	Rendes bevételek összege		

A személyi járandóságok részletezése.

Létszám	Fiz. oszt.		Összesen K
28 VIII. Igazgató, igazgató-tanító, tanító :			
		7, 1.300 K lakpénzzel	
		7, 1.170 „ „	
	2, 4.400 K fizetéssel	6, 1.040 „ „	
	3, 4.000 „ „	1, 910 „ „	
	23, 3.600 „ „	1, 780 „ „	
		6, term. lakással	128.820

Létszám	Fiz. oszt.		Összesen K
41	IX.	Tanító és tanítónő:	
		8, 1.000 K lakpénzzel	
		10, 900 " "	
		10, 800 " "	
		8, 2.900 K fizetéssel	
		33, 2.600 " "	
		3, 700 " "	
		3, 600 " "	
		1, 500 " "	
		1, 400 " "	
		5, term. lakással	138.800
49	X.	Tanító és tanítónő:	
		21, 900 K lakpénzzel	
		9, 810 " "	
		5, 2.200 K fizetéssel	
		44, 2.000 " "	
		6, 720 " "	
		3, 630 " "	
		6, 540 " "	
		1, 450 " "	
		3, 360 " "	136.170
64	XI.	Tanító és tanítónő:	
		19, 800 K lakpénzzel	
		12, 720 " "	
		4, 2.200 K fizetéssel	
		60, 1.400 " "	
		10, 640 " "	
		11, 560 " "	
		7, 480 " "	
		2, 400 " "	
		3, 320 " "	134.320
1	IX.	Középiszkolai tanár az ideges tanulók iskolájánál	3.600
		A gyógypedagógiai tanítóképző tanfolyam elő- adóinak tiszteletdíjaira	4.320
17	—	Gyógypedagógiai intézeti szolgálattételre rendelt állami tanító illetményeire: 2, 1.600 K, 12, 1.200 K, 3, 1.000 K fizetéssel, 5, 300 K mű- ködési pótlékkal, 7, 600 K, 9, 420 K, 1, 360 K lakpénzzel	30.440
		Egy főorvos 800 Kval és egy házi orvos 600 Kval az idegesek iskolájánál	1.400
		Tizenkét gyógypedagógiai intézeti szaktanítójelölt illetménye (à 360 K)	4.320
4	—	Óvónő a gyógypedagógiai állami intézeteknél (900 Kval)	3.600
		6 felügyelő (felügyelőnő) à 500 K	3.000
		Évötödös korpótlékokra	51.085
		23 igazgató működési pótlékára à 600 K	13.800
		Hitoktatók díjazására	14.000
		Siketnéma iparostanoncok iskolájánál óradíjakra	4.000

Létszám	Fiz. oszt.	Összesen K
		Internátusok és a gyengetehetségűek externatusa orvosainak díjazására 6.400
		Gazdasági felügyelet és helyszini ellenőrzés díjazására 2.000
1	X.	Gondnok a siketnémák váci orsz. intézeténél 2.000
1	X.	" " vakok budapesti " " " " 2.000
1	—	Felügyelő 1.200
1	—	Gazdasszony a budapesti gyógyepedagógiai nevelőintézetnél 1.200
4	XI.	Iparosmester: 1, 1.800 K, 2, 1.600 K és 1, 1.400 K fizetéssel és 4, 800 K lakpénzzel 9.600
		Szegődvényesek díjazására 25.000
		13 szürke néne egyenkint évi 168 K illetménnyel 2.184
		A szürke nénék számára misét szolgáltató lelkészek 500
2	—	Kapus: 1, 1.000 K, 1, 900 K fizetéssel, 2, 100 K ruhailletménnyel 2.100
3	—	Szolga: 1, 800 K és 2, 700 K fizetéssel, 100 K ruhailletménnyel 2.500
1	—	Kertész (200 K működési pótlék). 1.100
3	—	Segédszolga, 700 K fizetéssel, 100 K ruhailletménnyel 2.400
		Az 1904. évi I. t.-c. ill. az 1906. évi IX. t.-c. alapján az 1912. évre utalványozandó pótlékok többlete 3.050
		Óradijakra, helyettesítésekre és óratöbbletekre 48.000
		Iskola fenntartói díj 4.047
		Jutalmakra és segélyekre 1.400
<hr/>		Összesen 788.356
221		Levonva az új állások *) illetményeinek $\frac{2}{3}$ évi összegét 15.654
		Marad 772.702
		Levonva $\frac{1}{10}$ 6.508
		Marad 766.194

Indokolás.

Rendes kiadások.

XXI. fejezet, 34. cím.

1911. évre megszavaztatott	1,029.965 K,
1912. évre előirányoztatik	1,196.254 „
	<hr/>
tehát több	166.289 Kval.

*) 11 rendes tanító 1.400 Kval, 5, 800 K, 4, 720 K, 1, 640 K, 1, 560 K lakpénzzel.

E többletből 91.975 K esik személyi járandóságokra és 74.314 K dologi kiadásokra.

A személyi járandóságok többlete — az interkalárénál mutatkozó változás figyelmen kívül hagyásával — tulajdonképen 92.668 Kt tesz ki, melyből első sorban 21.547 K esik az 1911. évi költségvetésben szervezett, de ugyanott csak egyharmad részben előirányzott új állások kétharmadrésznyi többletére; a maradó további többletből 10.940 K személyi pótléokra az 1904. évi I. és az 1906. évi IX. t. c.-kek alapján a beosztott állami tanítók fizetés többletére 2.200 K az 1907. évi XXVI. t. c. alapján, 3.325 K évötödös pótléokra, 29.190 K folytatólagos státuszrendezésre, 7.826 K új állások szervezésére, 1.200 K egy felügyelő női állás szervezésére, 19.920 K tiszteletdíjakra és évi díjakra, 2.000 K szegődvényesek díjazására, 200 K jutalmakra és segélyekre esik. Ezzel szemben azonban a lakpénzeknél, a tényleges állapot szerint 1.540 Kval, az állami tanítók illetményeinél pedig, mivel 20 állás helyett csak 17-nek felvétele vált szükségessé, 4.140 Kval kevesebb irányoztatott elő.

A fokozatosan fejlődő intézetek ujonnan megnyíló osztályainak szükségleteire a XI. fizetési osztályban 11 új gyógypedagógiai tanítói állás szervezéséről kellett gondoskodnom. Ez állások költségtöbblete, tekintve hogy csak 1912. szeptember hó elsejétől vettem tervbe, mindössze csak 7.826 Kt tesz ki.

A polgári iskolai tanszemélyzet létszámrendezésének mintájára megkezdett státuszrendezés folytatásaképen, 15 állásnak a IX. fizetési osztályból a VIII.-ba, 18 állásnak a X. fizetési osztályból a IX.-be és végül 15 állásnak a XI. fizetési osztályból a X.-be való sorolását vettem tervbe, mely rendezés 29.190 K többletet tesz ki. Mivel az állami kisegítő iskola externátusos, a napközi otthon fejlesztéséből kifolyólag egy felügyelő női állás szervezéséről kellett gondoskodnom, mely állás szervezése 1.200 K többlettel jár.

A szülők ugyanis szivesebben adják gyermekeiket az iskolába, ha az egész napot megfelelő felügyelet és foglalkoztatás mellett az intézetben tölthetik.

A siketnéma iparostanulók iskoláinak személyi járandóságaira 2.000 K többletet irányoztam elő, mert a vidéki siketnéma intézetek mellett részben már meglévő, részben pedig a fokozatosan felállítandó tanoncosztályok szükségletei, az e célra felvett összegből nem fedezhetők.

A hitoktatók díjazására szolgáló javadalom 2.000 K többlete, a növendékek és az osztályok szaporodása folytán mutatkozó nagyobb szükségletre való tekintettel volt előirányozandó. De indo-

kolja e többletet azon körülmény is, hogy évenként több hitoktató megszerzi a szakképesítést, s a szabályzat értelmében e szaképesített hitoktatók magasabb tiszteletdíjban részesítendőek.

Az internáiusok és a gyengetehetségű gyermekek externátusos iskoláinál működő orvosok díjazására 600 K többlet irányoztatott elő; a tényleges állapotnak ugyanis ily összeg felel meg. A szegődvényesek díját, tekintettel az általános béremelkedésre, az internátusos intézetek személyzeténél is emelnem kellett. Továbbá az ideges gyermekek budapesti és a borosjenői állami gyógy-pedagógiai intézetek növendékszámának szaporodása folytán szükséges nagyobb személyzet alkalmazására 2.000 Kval kellett emelnem.

A vakok budapesti intézeténél alkalmazott szürke nénék részére misét szolgáltató lelkész 300 K tiszteletdíját, mely évtizedek óta nem változott, méltányosnak találtam 200 Kval szintén emelni.

Az óradíjakra, helyettesítésekre és óratöbbletekre szolgáló javadalomnál 15.000 K többletet irányoztam elő. E többlet előirányzása elől nem térhettem ki, mert a kézügyességi oktatást a taneredmény fokozása érdekében, illetve nagyobb gyakorlati haszon elérhetése céljából, ágazatonként egy kézben kívánom összpontosítani, mely tervem — figyelembe véve még az osztályok számának fokozatos szaporodását is — a jelzett többletet feltétlenül szükségessé teszi.

Végül a jutalmak és segélyek rovatának javadalmát, figyelemmel az állások szaporodására, 200 Kval szintén emelni kellett.

A most részletezett és indokolt személyi többletek együttvéve, tulajdonképen 92 663 Kt tennének ki, ebből azonban 1% időközi megtakarítás címén 693 K levonván: a személyi járandóságok többlete a fent kiténtetett 91.975 K.

A dologi kiadásokra összesen: 74.314 K volt előirányozandó.

E többletből mindenek előtt, a vonatkozó külön részletezés szerint köztartási költségekre 13.680 K, elméleti és gyakorlati oktatás szükségleteire 3.400 K, irodai szükségletekre 1.000 K, öltözet, fehér- és ágyneműekre 3.300 K, butorzat és különféle házieszközökre 1.800 K, fűtés és világításra 11.200 K, mosatási költségekre 300 K, tisztogatásra, épület- és kertfentartásra 2.600 K, kézimunkához szükséges szerek, szerszámok s anyagok költségeire 1.300 K, fürdés és betegápolási költségekre 150 K, vegyes kiadásokra 400 K, bejáró növendékek ellátására 320 K, szegény tanulók segélyezésére és a vizsgálatok alkalmával kiosztandó jutalomdíjakra 2.664 K jutna.

Az itt felsorolt többleteket részben a megelőző évek számadási

eredményeiben igazolt tényleges szükséglet, részben pedig az anyagok árának folytonos emelkedése, továbbá az ideges gyermekek budapesti és borsosjenői gyógypedagógiai állami nevelő és foglalkoztató intézet kibővítése indokolják.

A dologi kiadásokra szolgáló többi tétel emelésére előirányzott többletből 20.000 K jutna a vidéki, s nem állami gyógypedagógiai intézetek segélyezésére, 6.000 K a vakok számára fentartott ipari foglalkoztató telepek segélyezésére és a vak iparos tanoncok taneszközeire, végül az új tételként felvett 6.200 K a tanköteles koron túllévő siketnémák ipari foglalkoztatója költségeire.

A gyógypedagógiai intézetek segélyezésére rendelt javadalomnak 20.000 K-val való felemelését indokolja elsősorban, az összes nem állami intézetek fejlődése folytán mutatkozó nagyobb szükséglet, továbbá azon körülmény, hogy a folyton létesülő egyéb humánus és kulturális intézmények, a társadalom áldozatkészségét annyira igénybe veszik, hogy a gyógypedagógiai intézmények javára indított gyűjtés évről-évre kisebb eredménnyel jár. De e javadalomnak a jelzett összeggel való felemelését, okvetlenül szükségessé teszi a gyengétehetségű tanulók számára létesített és létesítendő kisegítő iskolák szükségletei is, mivel e címen külön rovaton nem történik gondoskodás.

A törvényhatóságok és kir. tanfelügyelőségek részéről, kisegítő iskolák szervezése végett mindig újabb és újabb előterjesztések tételnek hoztam, az anyagiak elégtelensége miatt azonban, csak azon kérelmeket veszem figyelembe, melyeknek teljesítése elől fontos pedagógiai okokból kifolyólag nem térhetek ki.

A vakok számára fentartott ipari foglalkoztató telepek segélyezésére és a vak iparos-tanoncok taneszközeire felvett 6.000 K többletet azért kellett előirányoznom, mert a vakoknak országszerte nagyobb mértékben felkarolt oktatására és foglalkoztatására szánt intézetek részére megállapított javadalom, a célnak megfelelő állami támogatására nem volt elegendő. E többletet különben, a vakok szegedi és szombathelyi intézetének kibővítése is indokolja.

Végül az új tételként felvett s a tanköteles koron túllévő siketnémák ipari foglalkoztatója költségeire 6.200 K-t irányoztani elő.

A siketnéma intézetek elégtelensége (minek oka az anyagiak hiányában rejlik) miatt, több ezerre tehető hazánkban azon siketnémák száma, akik teljesen analfabéták, s akik ennél fogva a társadalom kegyelemkenyerére vannak utalva. E baj, legcsekélyebb anyagi áldozat mellett, a jelzett foglalkoztató létesítésével orvosolható.

A siketnémák ezen ipari foglalkoztatóban, a kiejtés, írás, olvasás és számolás alapismereteit elsajátítják s az ipari munkákban kiképeztetnek. Ilyképen mód nyújtatik arra, hogy kereseti forráshoz jussanak.

A szóban lévő foglalkoztatónak — létesítésére fordított aránylag igen csekély anyagi áldozattal szemben — szociális szempontból messze kiható következményei lesznek s így a jelzett 6.200 K többlet előirányozása indokolt.

Rendkívüli kiadások.

Átmeneti kiadások.

IX. fejezet, 26. cím.

1911. évre megszavaztatott	24.500 K,
1912. évre előirányoztatik	39.000 „
	14.500 Kval.

tehát több . . . 14.500 Kval.

E többletből 10.000 K a gyógypedagógiai intézetek butorbeli felszerelések pótlására és a tanszerbeli alap felszerelésére esik.

Több gyógypedagógiai intézet, a régi szűk bérhelyiségből, saját tágas épületébe költözött, s a berendezés annyira hiányosnak bizonyult, hogy sürgősen gondoskodni kell a megfelelő beszerzésekről. E többletet különben indokolja még az újonnan megnyíló osztályok bebutorozása és a butorok beszerzési árának tetemes emelkedése is.

A tanszerbeli-alap felszerelésére előirányzott többletet, részben az ifj. vakok szombathelyi és szegedi intézetének létesítése, részben pedig a meglévő tanszer felszerelés megrongálódása indokolja.

E végből, a tanítás sikerének biztosítása érdekében intézkedni kívánok, hogy az összes intézetek, a szükséges taneszközökkel mielőbb rendelkezhessenek.

A még mutatkozó 4.500 K többletet, a siketnémák egri intézetének építési költségeire engedélyezett 3.500 K annuitásnak, 8.000 Kra való felemelése okozza.

Mivel az engedélyezett és már költségvetésileg is biztosított 3.500 K annuitás mellett, az építkezés csak mindegy 10 év múlva volna megkezdhető s mivel a szóban lévő intézet jelenleg alkalmatlan bérházban van elhelyezve, amely nem csak az oktatás eredményére van káros befolyással, hanem a benlakó növendékek elhelyezése is sok nehézségbe ütközik, e többlet előirányozása, melylyel az építkezés megkezdése s így az intézetnek mielőbb megfelelő otthonba való költözése lehetővé válik — teljesen indokolt.

Beruházások.

VI. fejezet, 14. cím.

1911. évre megszavaztatott	133.500 K,
1912. évre előirányoztatik	430.500 „
	<hr/>
tehát több	297.000 Kval.

E többletből, az ifj. vakok szegedi tan-, nevelő és foglalkoztató intézete számára létesítendő épület költségeire szükséges 270.000 Kból első részlet gyanánt 130.000 K, a siketnémák budapesti intézete számára létesítendő épület költségeire szükséges 311.000 Kból folytatólag második részlet gyanánt a mult évi 80.000 Kval szemben 150.000 K, a siketnémák körmöcbányai intézete számára létesítendő épület költségeire szükséges 286.000 Kból első részlet gyanánt 140.000 K esik.

Az ifj. vakok szegedi áll. siketnémák intézetét egyelőre csak ideiglenes bérhelyiségben lehetett megnyitni. Tekintettel arra, hogy ezen helyiség egyáltalában nem iskolai célra épült s amellet a bérlet is csak rövid időre volt biztosítható, most már sürgősen gondoskodni kell az intézet végleges elhelyezése kérdésének alkalmas megoldásáról. Szeged város közönsége — teljesen díjtalanul — megfelelő nagyságú telket bocsátott rendelkezésre, melyen úgy a nevelő, mint a foglalkoztató intézet célszerűen felépíthető lesz s úgy e részben nincs akadálya annak, hogy az építkezési munkálatok mielőbb megkezdessenek.

A siketnémák budapesti intézete ezidőszerint externátusos s hogy internátusos intézetté legyen átalakítható, a szomszédos telek a fővárostól, kártalanítási áron megvásároltatott. A főváros azonban — kötbér mellet — csak úgy engedte át a telket, ha annak megvételétől számított 3 éven belül az új épület felemeltetik, s ha a lakhatási engedély is megszereztetik.

Ezen építkezés tehát sürgősen megkezdendő s így az építési költség első részlete fejében, a jelzett összeget feltétlenül elő kellett irányoznom.

A siketnémák körmöcbányai intézete ezidő szerint bérhelyiségben van elhelyezve. A jelenlegi helyiség azonban a növendéklétszám és az osztályok szaporodása folytán szüknek bizonyult, s a pedagógiai és egészségi követelményeket sem elégíti ki.

Körmöcbánya város közönsége az intézet céljaira — teljesen díjtalanul — egy alkalmas telket felajánlott s így az építkezés megkezdhetése végett a jelzett többlet előirányzásáról gondoskodnom kellett.

Mivel a borosjenői gyógypedagógiai intézet átalakítási és helyreállítási munkálatainak és ugyanezen intézetnél létesített üveg-ház építési költségére további előirányzatról már nem kell gondoskodnom, a beruházások összes többlete 297.000 Kt tesz ki.

Rendes bevételek.

IX. fejezet, 26 cím.

1911. évre megállapított	137.130 K,
1912. évre előirányoztatik	137.507 „
	377 Kval.

E többletből a vakok orsz. intézete alapjának jövedelmére 40 K esik.

A ruhadijaknál a növendékek szaporodása következtében 880 Kval több volt előirányozható.

A gyógypedagógiai tanítójelöltek száma szaporodván, a vizsgálati díjakból 100 Kval nagyobb bevétel várható.

Ezzel szemben a siketnémák váci intézete alapjának jövedelme 43 Kval kevesebb.

Apasztanom kellett a beíratási és tandíjakból befolyó jövedelmet 400, a növendékek készítményeiből befolyó jövedelmet pedig 200 Kval.

Az orvos működése a kisegítő-iskolában.

Irta: **Éltes Máttyás.**

A kisegítő-iskola célja a gyengétehetségű gyermekek nevelő-oktatása. Gyengétehetségű az a gyermek, aki elméjének *betegesen* lassú fejlődése vagy e fejlődésnek megállapodása folytán, rendes iskolába járás és az általánosan használt képzési eszközök rendszeres alkalmazása dacára, a népiskolának vele egykorú, közepes tehetségű növendékeivel együttthaladni nem képes. Világosan kitűnik e meghatározásból, hogy *beteges* alapon nyugvó korlátozottságról lévén szó, a kisegítő-iskola, ha céljának hivatásszerűen meg akar felelni: a megfelelően képesített szakorvos közreműködését nem nélkülözheti. Fontos a pedagógusra nézve tudni azt, hogy az orvos tanácsát, közreműködését mikor vegye igénybe. Erre a kérdésre kívánok az alábbiakban röviden válaszolni.

Mindenek előtt szükséges az orvos közreműködése a gyermeknek a kisegítő-iskolába való felvételekor, hogy a gyermek

fejlődésének okát, vagy okait megállapítsa. A budapesti áll. kisegítő-iskolában régi gyakorlat alapján felvételt az orvos főképen az alábbi öt pontra vonatkozólag ad felvilágosítást: 1. *a fogvatkozás foka* (hülye, gyengeelméjű, gyengetehetségű, normális stb.) 2. *a fogvatkozás oka*, erre nézve a szülők előlétele, vagy a gyermek átélt betegségei adnak tájékoztatást. 3. az elméleti fogvatkozást kísérő *egyéb testi tünetek*, betegségek, vagy érzéki fogvatkozások. 4. az orvos *véleménye a kisegítő iskolába való felvételt illetőleg*. 5. esetleges *orvosi tanácsok* a pedagógus részére, vagy a klinikai kezelést illetőleg.

De nemcsak a felvételt, hanem a gyermek elbocsátásakor is együtt mérlegeli a pedagógus és az orvos a gyengetehetségű gyermek képességeit. És pedig; ha a gyermek oly örvendetes fejlődést mutat, hogy amiatt annak az elemi népiskolába való visszahelyezése kerül szóba: az orvos véleményt mond arra nézve, hogy azok az okok, amelyek a betegesen lassú fejlődést előidéztek, fennállanak-e, s nem kell-e félni, hogy a népiskola nagy anyaga, a tanításban tartott tempo rossz hatással lesz a gyermekre s újabb visszaesést idéz nála elő. Mert ebben az esetben nem tanácsos a visszahelyezés.

Vagy ha a gyermek tanulmányainak befejeztével kenyérkereső pályára megy, a pedagógus, mielőtt ez iránt a szülőknek tanácsot adna, megkérdezi az orvost, hogy a kiválasztott kereseti pálya a gyermekre nézve nem lesz-e káros, illetve, hogy az fogvatkozását tekintve, milyen életpályán boldogulhat leginkább.

De beállhat az a fordulat is, hogy a gyermek visszaesik, egy vagy más betegséget szerez, ami annak a kisegítő-iskolából való teljes, vagy időleges eltávolítását szükségessé teszi. Az eltávolítás előtt az orvos véleménye szintén kikérendő arra nézve, hogy a gyermek hova internáltassék.

Szükséges egy orvos tanácsa a büntetések kiszabásánál is. A pedagógusnak bizonyos házi fegyelmi joga van, ezt szabályzatunk is elismeri. Erre nézve kiki a saját tudása, tapasztalata, lelkiismerete és a fennforgó körülmények beható mérlegelése alapján jár ugyan el, de két szempontot szem előtt kell tartania; és pedig először, hogy a kisegítő-iskolában testi fenyíték nincs, másodsor, hogy a gyengetehetségűek tettei mind, de legfőképen a büntetendőek szellemük korlátoltságának a következményei. Éppen azért súlyosabb vétségek elkövetésekor az orvos tanácsa mindenkor kikérendő és a büntetés csak közös megegyezés alapján lesz kimondva és végrehajtva.

A kisegítő-iskola orvosa felügyel a növendékek lelki állapotára is. Ha t. i. valami betegségre gyanus jelek mutatkoznak a gyermekben, azt az orvos, a pedagógus javaslatára megvizsgálja és megfelelő kezelésre utasítja. A frankfuti, zürichi, mannheimi stb. kisegítő-iskolákban a felvett gyermek orvosi lapot kap, mely őt osztályról-osztályra kíséri. Ezen jegyzik fel, ha orvosi beavatkozásra van szükség. Ezenkívül az orvos hetenkint egyszer megjelenik minden osztályban (az órát már a tanórarend összeállításakor jelöli meg) s megbeszélést tart a tantestület tagjaival a gyermekek egészségi állapotát illetőleg.

Kiterjed aztán az orvos működése az általános közegészségügyi intézkedések u. m. szellőztetés, világítás, tisztogatás, fűtés stb. ellenőrzésére is; amelyeknek a megvalósításánál az orvos igen nagy segítségére lehet a pedagógusnak.

A tanrend, a tanterv, sőt a tankönyvek megállapításánál szintén értékes utbaigazításokat adhat az orvos, úgyszintén az egyes tantárgyak tanulása alól való felmentéseknél is.

Megeshetik, hogy bizonyos kérdésekben eltér a pedagógus, véleménye az orvosétól. Ily esetekben mindig a gyermek érdeke de sohasem az egyéni érzés döntsön.

A fentiekből kitűnik, hogy a kisegítő-iskola orvosi teendőit csakis pszichiater, vagy pszichiatriailag képzett orvos végezheti eredményesen. Mint örvendetes eseményt felemlíttem itt azt, hogy az iskolaorvosok kurzusán dr. *Ranschburg Pál* egyetemi m. tanár behatóan foglalkozik a kisegítő-iskolák ügyeivel s a hallgatók iskoláinkban hospitálnak is. És így remélhető, hogy rövid időn belül minden városban lesz ezen iskolákat, azok célját és működését ismerő oly iskolaorvos, aki a kisegítő-iskolák tanítóinak, azok életbe léptetésénél és fejlesztésénél az ő szaktudásával és tekintélyével hathatós támasza lesz. Ezt annal inkább reméljük, mert az orvos urak ez irányú működését a vallás- és közoktatásügyi minisztérium is támogatja. Kívánatos, hogy a vidéki kisegítő iskolák tanítói a jövőben mindenütt oly orvosokat kérjenek fel az orvosi teendők ellátására, akik az iskolaorvosi tanfolyamot is elvégezték.

Sőt, a magam részéről szívesen javasolnám azt is, hogy az iskolaorvosok tanfolyamának a vezetősége kerestessék meg az iránt, hogy az orvosok is vegyék pártfogásukba ezt az ügyet és ezen iskolák felállítását, a helyi körök érdeklődésének a felkeltésével, a hatóságok támogatásának a kieszközlésével mozdítsák elő. Egy ily társadalmi akció megindításának az élen alkalmasabb egyént vidéki városban el sem tudnék képzelni, mint az iskolaorvost.

Ha pedig a közönség jóakarata, a hatóságok támogatása előre biztosítva van az iskolának, annak felállítása és az állami támogatás csak annál könnyebben lesz kieszközölhető.

Azt hiszem, hogy ily előterjesztést az iskolaorvosok tanfolyamának a vezetősége szívesen honorálna. De meg vagyok győződve, hogy azon vidéki városok tanítói, akik ily kiegészítő iskolák felállításán fáradoznak, most is hathatós és szakszerű támogatókra találhatnak az iskolaorvosi tanfolyamot végzett orvosok körében.

Intézeteink értesítői.

(Folytatás.)

13. A siketnémák kaposvári intézete értesítőjében csaknem két nyomtatott ív van szentelve az intézethez érkezett adományok kimutatásának és egyéb anyagi ügyeknek. A fürkésző szem itt is érdekes adatokat találhat. Nem árt pld. azt megtudni, hogy egy intézetnek micsoda anyagi források állanak rendelkezésére. Köztudomású, hogy ezeknek előteremtése mily nehézségeket okoz. E tekintetben szívesen lesi el egyik intézettől a másik azt, amit jónak és alkalmazhatónak tart. Kaposvárott még az intézet épülete is kamatozó tőke; nemcsak az igazgató lakásbérét hozza haszonul, hanem olykor-olykor intézeti termeket is engednek át használatra, s ezért használati díjat szednek. Az intézetnek különben bruttó bevétele 55.631 K 68 fill., kiadása pedig 12.502 K 26 fillér volt. A növendékek 62-en voltak és hat külön osztályban tanultak. A régebbi intézetek közül úgy látszik már csak a kaposvári az, amelyik még mindig a hat osztály keretében marad meg.

14. A vakok budapesti kir. orsz. intézetének értesítője a legterjedelmesebbek közé tartozik. Annyira bő tartalmú, hogy szükségesnek látszott négy nagyobb részre felosztani. Bevezető helyen miniszterünk, Zichy János gróf úr ő nagyméltóságának van szentelve néhány sor, abból az alkalomból, hogy az intézetet látogatásával kiténtette. Az első részben külön cikk szól az intézet vak-siketnéma növendékéről és a wieni kongresszusról is. Mindkettő érdekes tartalmú közlemény.

A második részében az értesítőnek figyelemre méltó az a táblázat, mely az intézet utolsó tizenkét évi kiadásait tünteti fel, a növendékek számához viszonyítva. A kimutatás szerint az 1898. évben a kiadás 104 növendék mellett 75.986,76 korona volt, vagyis egy növendékre évi 730,72 korona esett; az 1910. évben pedig

210 növendék szám mellett 77625·46 koronát tettek ki a dologi kiadások, amiből egy növendékre évi 369·63 korona esik. Kézzelfogható bizonyíték ez a tömeg élelmezés olcsó volta mellett. Amikor majd arról vitatkozunk, hogy a kicsiny, vagy a nagyobb intézetek-e a célszerűek, ezeket az adatokat nem lesz szabad figyelmen kívül hagynunk. Szegényebb állam vagyunk, s a józan ész azt parancsolja, hogy az egyéb célszerűségi okok mellett az anyagilag előnyösebb körülményeket is mérlegeljük. Ha a csalhatatlan számadatok nem bizonyítanak, nem is hinné az ember, hogy a drága főváros egyik intézetében egy-egy vak gyermek élelmezése naponta csak 57·2 fillérbe kerül. Ez csak a nagy tömeg mellett lehetséges. Külön számol be működéséről az intézet háziorvosa és szakorvosa. Találunk közlést az ifjúsági önképzőköréről, a zene- és énekkarról, a vakok kölcsönkönyvtáráról stb.

A harmadik részben többek közt egy kis történeti adalék is közzététetett az intézet volt igazgatóiról és tanszemélyzetéről az alapítási évtől kezdve.

A negyedik rész a növendékek összes viszonyainak sokoldalú statisztikai kimutatását, az alapítványokat és általános tájékoztatásokat foglal magában.

15. A vakok kolozsvári intézetében, mint az értesítőben olvassuk, az elmúlt tanévben 47 gyermek részesült oktatásban. A tantestület nemcsak a növendékek oktatásán és nevelésén fáradozott, hanem igen sikeres tevékenységet fejtett ki a növendékek eltartására szolgáló anyagi eszközök előteremtésében is. Nagy hangverseny rendezésére nyerték meg a társadalmat, amelynek jövedelme 3000 korona volt. Nyolc városban felolvasást tartottak, amelyek szintén szép erkölcsi és anyagi sikerrel jártak. Az így hirtelenében összetoborzott 6000 koronán felüli összegből Náray-Szabó Sándor dr. államtitkár úr nevére alapítványt létesítenek, a propagandát pedig tovább is folytatni kívánják.

16. Az ifjú vakok szegedi intézete, bár még csak két évvel ezelőtt kezdte meg működését, már is értesítőben számol be munkálkodásáról. Az I. rész általános tájékoztatást, a II. rész a növendékek oktatására vonatkozó dolgokat, a III. rész pedig a vakokat gyámolító orsz. egyesület alföldi fiókegyesületének működését foglalja magában.

17. A budapesti áll. gyógypedagógiai nevelő-intézet 1910/11. tanévi működését, amint az értesítőből kivehetjük, különösebb esemény nem tette emlékezetessé. A tantestület akadály nélkül folytatta működését. A növendékek száma szaporodott, amennyiben

bejáró növendékül többen jelentkeztek. Tanév végén összesen 105 növendék részesült oktatásban.

18. A borosjenői gyógypedagógiai nevelő- és foglalkoztató állami intézetre, ha értesítője kiállításából szabad lenne következtetnünk, azt mondanók, hogy ott takarékos gazdálkodás folyik. Annyi bizonyos, hogy értesítőjünkben takarékoskodtak a hellyel s egy nyomtatott íven mindent ügyesen közölnek, amire az olvasónak szüksége lehet. Az elmúlt évben 78 gyengeelméjű növendék volt az intézet lakója.

19. A budapesti állami kiségitő-iskola értesítője csak alig valamivel fogyasztott több papírost, mint az előbb említett intézeté. Egy lélekzetre mond el mindent, amit közölni szükségesnek vél. Még a növendékekre vonatkozó statisztikai adatok is, hasábok nélkül, folyó sorokban vannak szerkesztve. Nem vesz ugyan el ez semmit az értékből és lényegből, de azért mégis nehezíti az áttekintést és célszerűnek így nem mondható. A tanév végén 109 növendék nyert 6 osztályban oktatást az iskolában.

*

Értesítőink figyelmes átlapozása önkéntelenül is bizonyos általános természetű gondolatokat ébreszt bennünk. Vajjon megfelelnek-e rendeltetésüknek? Szolgálják-e azt a célt, amelyre hivatottak? Egyik-másik értesítőnek nincs-e e tekintetben valami hiánya?

Hogy e felvetődött kérdéseket eldönthessük, tisztába kell jönnünk mindenek előtt azzal, hogy tulajdonképpen mire valók az értesítők. Hármast is tűzhetünk ezek elé. Tudomására kell hoznunk az értesítő által a felettes hatóságnak az intézet egy évi működésére vonatkozó adatokat; tájékoztatnunk kell az intézetről általában a nagy közönséget; s adatokat kell összegyűjtenünk és nyilvánosságra hoznunk a tudományos kutatások számára. A két előbbi célt majdnem minden értesítő kellő figyelemben részesíti, s azoknak csaknem kimerítően meg is felel. Az intézet célja, a növendékek nevelése és tanítása, a tanév története, az adományok felsorolása, a szülőknek szóló tájékoztatás, minden értesítőben található. E tekintetben bizonyos mérvű egyöntetűséget is észlelhetünk, mert pl. a paragrafusokba szedett „tanácsok a siketnémák szüleinek“ című hivatalosan megállapított szöveg, sehonnan se marad el.

Ellenben a növendékekre vonatkozó különböző statisztikai kimutatások több értesítőből vagy teljesen elmaradtak, vagy csak hiányosan tétettek közzé. A tudományos kutatásoknak pedig igen hálás teret nyujtanánk, ha rendelkezésére bocsájtanók azokat az

adatokat, amelyekből pontosan, számszerűleg megállapítható lenne pl. az, hogy valamennyi hazai gyógypedagógiai intézetben a különböző fogyatkozású gyermekek milyen előmenetelt tanúsítottak; nem, vallás, kor, a fogyatkozás foka, a szülők foglalkozása, a fogyatkozást előidéző okok tekintetében hogyan oszlottak meg stb. Milyen tanulságos és a természettudományok különböző ágai számára s különösen pedig a gyermektanulmányozás és a gyógypedagógiai tudomány szempontjából felette értékes lenne például az, ha kitudnánk mutatni, hogy a jelenleg intézetben elhelyezett siketnéma közül hány született siketnéma és hány szerezte születése után a siketségét stb. stb. Tudjuk, hogy minden baj elhárításánál az okok felderítése az első lépés. A különböző érzéki és értelmi fogyatkozások ellen való küzdelemben is az első lépésnek erre kell irányulnia. A gyógypedagógiai intézeteknek erkölcsi és hivatásszerű feladatuk, hogy az erre vonatkozó adatokat összegyűjtsék és feldolgozzák. Beszélünk arról, hogy a hallási maradvánnyal bíró siketnémákat külön tanítsuk a teljesen siketek-től, vagy hogy a gyengébb képességű gyermekek számára külön intézetet állítsunk fel. Ezeknél a kérdéseknél se ártana előbb számolnunk azzal, hogy az intézetek jelenlegi tanulói között hány ilyen akad. Erre vonatkozólag is kellene találnunk statisztikai adatokat az értesítőben.

A statisztikának tehát az intézeti értesítőkből fontos szerepük van és nemcsak az általam említett tudományos célt szolgálják, hanem alkalmasak a közönség érdeklődésének felkeltésére is, sőt a fölötte hatóság is hasznát veheti azoknak.

Nem általános ugyan a kifogás az értesítő statisztikája ellen, mert pl. a vakok budapesti, a budapesti áll. gyógypedagógiai nevelő-intézet, a siketnémák váci, temesvári, soproni, pozsonyi stb. intézetek értesítőiben igen sokoldalú és egészséges szempontok szerint szerkesztett kimutatásokat olvashatunk; de az a körülmény, hogy egyik-másik intézet nem is adott ki értesítőt, s hogy pl. a jolsvai és ungvári intézetek statisztikát egyáltalán nem közöltek, az aradi és kolozsvári intézet pedig a növendékek érdemsorozatát mellőzte, teljesen lehetetlenné teszi azt, hogy a jelenleg hazánkban oktatásban részesülő vak, siketnéma és szellemileg fogyatékos gyermekek különböző viszonyairól általános, összefoglaló statisztikát szerkesszünk.

A hazai gyógypedagógiai oktatásügy nagy előnyére, kívánatos, hogy az egységesség elve a jövőben az értesítő szerkesztésében, különösen pedig a statisztikai adatok közlésében megnyilván-

nuljon. Ha jól emlékszem hasonló eszmét egy alkalommal már vetett fel egyik kartársunk a Magyar Siketnéma-Oktatásban, de mint látjuk nem teljes eredménnyel. E sorok írója azonban annyira át van hatva ennek a kérdésnek jelentőségétől, hogy nemcsak a kartársak és az igazgatóságok figyelmét hívja fel nyilvánosan e sorok közzétételével, hanem, az oktatásügyünk egységes irányítására hivatott testülethez, a gyogyepedagógiai intézetek országos szaktanácsához is az itt elmondottaknak megfelelő értelemben egyidejűleg javaslatot tesz.

Befejezésül még csak azt említtem fel, hogy ha idővel értesítőink az általam elképzelt egységesebb formában és tartalommal jelennek is meg, azért még is meg lesz és meg lehet mindegyiknek a maga eredetisége is. Bizonyos eredetiséget magam is szükségesnek látok az értesítőkből, s az évenként megismételt sablonos tanácsok a siketnémák szüleinek című közlemény helyett szívesebben látnék egy-egy jó stílusban megírt s ugyan ezt a célt szolgáló programszerű értekezést. Intézeteink azonban ezt egy régebbi keletű miniszteri rendelkezés folytán kerülni kénytelenek.

Reméljük, hogy a jövőben nem marad el egy intézet sem a nyilvánosság elől értesítőjével, s hisszük, hogy ezeket az érdekes és értékes füzeteket majd egyéb tekintetekben is szemügyre vehetjük.

F. P.

HAZAI HIREK.

A vakok játékdélutánjai. A Vakok Kir. Intézete igazgatósága áthatva a vakok testi nevelésének jövő életükre való nagy fontosságától, már régebben játékdélutánok szervezését tervezte a nagyobb fiúnövendékek számára. A terv foganatosítását azonban mindezideig akadályozta a megfelelő hely hiánya. Az intézeti udvar használható része ugyanis szűk, talaja kavicsos és fái pedig veszélyeztetik a testi épséget. A kérdést most Iszer Károly a Budapesti Versenypályaszövetség humánus elnöke oldotta meg, aki az igazgatóság megkeresésére készséggel engedte át a Millenáris versenypályát minden szombaton délután díjmentesen az intézet céljaira. A játékdélutánok így megvalósultak s a fiúk már szeptember második felében vigan futkostak kipirult arccal a Millenáris porondján s hálával emlegették Iszer Károlyt, a magyar sportvilág jószívű „Tatáját“.

Finn tanár Budapesten. Mustakallio Juho a kiopioi vakok intézetének tanára okt. hó 1-től 7-ig tarulmányozta a vakok budapesti intézményeit. Megfordult a vakokat gyámoltó országos egyesületben, a lovag Wechseltmann-féle intézetben és a vakok királyi

intézetében. A vakok királyi intézetében főképpen a számtani, mértani és rajzoktatást tanulmányozta. Meglepte az intézetnek tökéletes felszerelése. A növendékek biztos tudása, ügyes mozgása és a tornázás magas színvonala. Igen tetszett neki a királyi intézetben honoló rend és tisztaság, valamint a növendékek fegyelmezett viselkedése. A királyi intézet, itt tartzkodása alatt, vendégül látta a finn tanárt és szabad idejét a főváros nevezetességeinek bemutatásával kellemessé és tanulságossá igyekezett tenni.

Gyengén látó gyermekek oktatása. Magyarországon a gyengénlátó gyermekek száma, kik az elemi iskolában sikerrel alig oktathatók, jóval meghaladja a tanköteles korú vak gyermekek számát. Sajnos ez ideig az ilyenek külön oktatásáért mi sem történt hazánkban, jóllehet külföldön ez irányban megtették a kezdeményező lépést. A gyengén látó gyermekeknek külön oktatását minden szemorvos szükségesnek tartja. A vakok királyi intézetének igazgatósága 1909-ben statisztikát állított össze a gyengén látó tanulók számáról, melyből kitűnik, hogy Budapesten 249 olyan gyengén látó gyermek van, aki az elemi iskolában sikerrel nem oktatható. Az igazgatóság megkereste a székesfőváros tanácsát és egy memorandumban arra kérte, hogy a gyengén látó gyermekek külön oktatásáról gondoskodjék. A tanács most arról értesíti az igazgatóságot, hogy a fogyatékos látású tanulók megfelelő oktatása iránt a tárgyalásokat akkor fogja megindítani, ha az iskola orvosi intézmény, melynek létesítésével a tanács már régebben foglalkozik, életbe lép. Bizonyára ez az intézmény át fogja látni a gyengén látó gyermekek külön oktatásának szükségességét s így reményünk lehet, hogy a szemorvosoknak és a vakok intézeteinek ezen régi kívánsága is megoldást nyer.

Látogatás. A VI. ker. állami tanítónőképző-intézet IV. éves növendékei szept. hó 19-én Nagy László igazgató vezetésével meglátogatták a vakok királyi intézetét. Az igazgató röviden megismertette az intézet történetét, tanítási módszerét és szervezetét. Azután sorra megnézték a növendékek az ipari oktatást, a nyomdát, a könyvtárat, muzeumot és a növendékek elméleti oktatását. Majd a díszteremben a növendékek énekét és zongorajátékát hallgatták meg. Onnan az ebédlőbe vonultak és az étkezést nézték végig. Az intézetből kellemes benyomásokkal távoztak.

Nagy László igazgató szíves volt értesíteni, hogy a növendékek önképző-köre a látottak hatása alatt ismertetni fogja az intézet történetét és a növendékek tanítási módját, továbbá Csokonai Vitéz Gizella vak költő leány verseiből szemelvényeket olvasnak fel.

Okt. hó 6-án a VII., István-úti főgymn. mintegy 150 tanulója látogatta meg a vakok kir. intézetét négy tanár vezetésével. A vendégtanulók sok élvezetet találtak az önképzőkör diszgyülési programjában. Csokonai V. Gizella elszavalta saját szerzeményű költeményét, A tanárok megigérték, hogy családjukkal is felkeresik az intézetet.

Ünnepély a vakok szombathelyi intézetében. A vak munkások szép és lélekemelő ünnepélyt rendeztek okt. hó 8-án az

intézet nagytermében. Az aradi vértanuk emlékére jöttek egybe s a lefolyt ünnepély fényes tanujele annak, hogy a kenyérkereső pályára való képzés mellett mily nagy súlyt helyez a vezetőség a szegény vakok hazafias érzésének emelésére. Hogy a vezetőség fáradsága nem eredménytelen, azt a jelen volt nagyszámú előkelő közönség osztatlan elismerése is eléggé bizonyítja.

Az intézetet ez alkalommal nagy kitüntetés érte, amennyiben ünnepély közben megérkezett *Széll Kálmán* volt miniszterelnök és *Székely Ferenc* igazságügyi miniszter, dr. *Békássy István* főispán kíséretében s végighallgatták az ünnepély többi számain. Az önképzőkör zenekara egy népdal csoportot adott elő nagy hatással. A honvéd díszőrségi indulót hatásosan játszotta a zenekar.

Az ünnepély Török Sándor intézeti igazgató lendületes szép beszédével záródott, ki egyuttal köszönetet mondott a magas vendégek szives látogatásáért, kik az ő kalauzolása mellett megtekintették az intézet összes helyiségeit és megelégedésüket fejezték ki afelett, hogy az intézmény a vakok szellemi és ipari képzésével mily szép eredményt ért el s mily áldásosan működik a közjó szolgálatában azzal, hogy a sarki vak koldusokból szellemileg művelt, hasznos iparosokat nevel hazánknak (Vasvármegye c. lapból).

Kézügyesítő bádognunka. Eötvös László, a siketnémák egri intézeténél működő kartársunk adott ki ezzel a címmel a f. évben egy figyelemre méltó munkát. Olyan témát hozott ezzel a pedagógusok s különösen a kézügyességi oktatással foglalkozók elé, amely a legszélesebb érdeklődésre is számot tarthat. Gyógy-pedagógiai intézeteinkben a kézügyesség fejlesztése az oktatásnak igen fontos kiegészítő része s így Eötvös munkája közelről érint bennünket. Nem lesz tehát érdektelen, ha lapunk hasábjain foglalkozunk vele.

A munka 2 részből áll. Egyik könyvben a szóbeli utasításokat találjuk meg a különböző bádognunkák végzésére, a másik füzet pedig 600 nál több mértani és plasztikai ábrát tartalmaz.

Elsősorban a szerző rámutat arra, hogy a kézügyességi oktatás keretében a fém anyag vagy teljesen hiányzik, vagy csak igen kis mértékben szerepel. Pedig a kézügyességi órákon előállítandó tárgyak, játékok, mezőgazdasági, ipari- és háztartási eszközök legtöbbször részben vagy egészen fémből is készül. Fém hiányában a fából kifaragott tárgyakat, mint pl. a kés, a sarló pengéjét, a kerék talpát stb. kénytelen festékekkel bevonni a gyermek, hogy fémnek lássák. Igen meggyőzően bizonyítja azt a szerző, hogy a kézügyességnél a fémanyagnak, s különösen a könnyen kezelhető bádognak is helyet kell adni. Teljesen oszjuk ezt a nézetet. A bádognunkák gyakorlása az arra alkalmas fejlettebb 10—15 éves növendékeknél, kétségtelenül nagyobb változatosságot vinne az oktatásba, lehetővé tenné, hogy a valóságnak tényleg megfelelő anyagból készítsék a gyermekek az egyes tárgyakat, s ezenkívül kitűnő alkalom kínálkoznék ebben a mértani szerkesztések gyakorlati felhasználására is. Természetesen ezeknek a munkáknak is éppen úgy, mint az agyag, a fa és a papír slójdnek tisztán a kéz-

ügyesítés célját kell szolgálniok s az iparszerű foglalkozás keretén kívül kell maradniok. Természetes nagyságú tárgyakat nehezebben is és több költséggel tudnának a gyermekek előállítani. Készítenek tehát játékszerű, kisebbitett alakokat, ami erejüket nem mulja felül, kevesebb kiadással jár s amin a kézügyesség és a szerszámok éppen oly jól gyakorolhatók, mint a nagyobb tárgyakon. Ez a most már általánosan kifejlődött iskolai kézügyességi oktatási elv, mint a szerző világosan kimutatja, a bádognaknál is érvényesíthető.

A bevezető előszó után szerzőnek a kézügyességi oktatás rövid történetét és a kézügyességi oktatás pedagógiáját közli. Ez a két cikk nem tartozik a munka szorosan vett tárgyához, s így el is maradhatott volna. El kell ismernünk azonban, hogy ebben a két általános jelentőségű közleményben is becses adatok és meggyőző érvek foglaltatnak a kézügyességi oktatásra vonatkozólag. Látszik, hogy a szerző meleg érdeklődéssel és kiváló gondossággal tette tanulmánya tárgyává az oktatásnak ezt az irányát. Aki a kézügyességi oktatásnak pedagógiai és sociális jelentőségét, hasznát még nem ismeri, vagy nem akarja belátni, az mindenesetre más meggyőződésre jut, ha Eötvös fejtegetéseit elolvassa.

A bádognak tanításáról elméletileg kevés mondanivalója van a szerzőnek, de hisz alapjában véve ugyanazon alapelvek szerint kell ezeket a munkákat is végeztetnünk, mint a többieket. Célul tűzi ki, hogy a növendékek a fémanyag elemi feldolgozásában otthonosakká legyenek, továbbá, hogy a mértani ismereteknek, a szerkesztési elemeknek gyakorlati alkalmazásával a forma-érzékük tudatosabbá tétessék. Utóbbi célból igen kívánatos lenne ezeket a munkákat a középiskolák alsóbb osztályaiba is bevinni.

A bádognaknál szükséges szerszámokat írásban és ábrában is bemutatja a szerző, s közli azok árát és szükséges mennyiségét is. Ezután egy sereg tárgy elkészítésre vonatkozó utasítás következik a könyvben. A tárgyak egy része hideg eljárással, másik része meleg eljárással állítható elő. A leírásokat külön füzetbe foglalt csinosan kiállított táblázatok egészítik ki, ahol az illető tárgyak szerkesztésére és összeállítására igen tökéletes mintákat találunk. Általában mondhatjuk, hogy Eötvös kartársunk munkája kitünő gyakorlati értékkel bír. Aki a bádognak iránt érdeklődik s azzal akár mint amatőr, akár mint kézügyességi oktató foglalkozni kíván, ezt a munkát nagy haszonnal forgathatja.

Szerző maga is felemlíti történeti részében, hogy hazánkban a gyógypedagógiai intézetek voltak azok, amelyekben a kézügyességi oktatást rendszeres tárgyul felvették s ma is nálunk méltányolják ez oktatási ágának leginkább a jelentőségét. Erre való tekintettel is szívesen ajánljuk a tetszetős munkát a gyógypedagógiai intézetek igazgatóságainak és tanári testületeinek megrendelésre és bővebb tanulmányozásra. Nagyon érdemes volna több intézetben kísérletet tenni Eötvös utmutatásai szerint a bádognakokkal s így a gyakorlat révén a mű esetleges hiányosságai felderíthetők s újabb kiadásban pótolhatók lennének. — Megrendelhető a 2 könyv a szerzőnél, Egerben, ára 5 korona.

F. P.

Német szakember feljegyzései a dresdeni hygiene kiállítás magyar gyógypedagógiai csoportjáról. A napilapok elismerő, de csak nagy általánosságban tartott megjegyzései után szinte vártam már a szakemberek véleményét. Ezt is megtaláltam a „Zeitschrift für die Behandlung Schwachsinniger“ című régi, jónevű szaklap hasábjain. *Hoffmann Albert* meissenai kisegítő-iskolai igazgató hosszabb tanulmányt tesz közzé a nemzetközi kiállítás gyógypedagógiai vonatkozásairól. Megjegyzéseit annál becsesebbnek kell tartanunk, mert elfogultság nélkül, kritikai szemmel tanulmányozta a kiállítást és egyáltalán nem hallgatta el a németek hibáit és meglátta az idegen országbeliek kiválóságait. A németországiak után áttér a külföldi intézmények ismertetésére. Amsterdam, Angolország, Ausztria után kiállításunkról ír a következőképpen: „A fogyatékosokról való gondoskodás legértékesebb rajzát Magyarország mutatja be kiállított tárgyai és magyarázó nyomtatványaival. *Sok mintaszerű dolgot látunk itt mi németek.* (Vieles ist hier vorbildlich für uns Deutsche.) Láthatók: 1. az összes gyógypedagógiai intézetek fotográfiái; továbbá egy-egy internátusi és externátusi intézet jellegzetes belső helyiségei; 2. a gyógypedagógiai intézetek tíz évi fejlődésének, a növendékeknek, továbbá a gyógypedagógiai tanítóképzőnek, a budapesti állami intézetek történetének, a hibás beszédűek áll. tanfolyamának grafikai táblái; 3. térképek, amelyek a siketség, vakság és a gyengeelméjűség elterjedését mutatják; 4. mintasorozatok a rajzoktatásból és a női kézimunka tanmenete a siketnémák, a vakok és a gyengeelméjűeknél; 5. irodalmi termékek és tanóra beosztások; 6. egy kis füzet dr. Náray-Szabó Sándor államtitkár tollából, Magyarország legújabb gyógypedagógiai intézményéről, az ideges gyermekek alsó- és középfokú iskolájáról.“ Ezután a füzetből vett idézetek alapján röviden ismerteti ezen intézmény felvételi feltételeit és szervezését. Azt hiszem, hogy nemcsak a gyengeelméjűek, de a siketnémák és a vakok oktatásával foglalkozó külföldi szakemberek is közzéteszik a kiállításon szerzett tapasztalataikat. Értékes gyűjtemény lenne, ha a t. kartársak a kezük ügyébe kerülő külföldi szaklapok útján ismertetnék a kiállításunkról elhangzó kritikai megjegyzéseket. (ém.)

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Az ifjúkori gyengeelméjűséget tárgyalja az a nagyszabású mű, amely *G. Vogt* és *W. Weygand* egyet. tanárok szerkesztésében, *Handbuch der Erforschung und Fürsorge des jugendlichen Schwachsinnigen* címen a napokban megindult. A mű 7 kötetből (füzetből) fog állani. Az első füzet a gyengeelméjűek megfigyelése és a róluk való gondoskodás történetét tárgyalja nagy részletességgel, kezdve az ókortól, amikor főképp az epileptikusokat és a kretíneket figyelték meg. Vitruvius pl, azt írja, hogy az emberek

nyaka sokszor megdagad a középső Alpokban.¹⁾ Juvenalis szerint senki sem csodálkozik a megdagadt nyak fölött az Alpokban.²⁾ Ulpianus azt mondja, hogy dagadt nyakkal dolgoznak az Alpesek lakói, ami az ivóviztől keletkezik.³⁾ A középkor gyér adatai között érdekes Luther Mártonnak az anhalti herceghez intézett pohárköszöntője, amelyben a gyengeelméjűeket az ördögtől megszállott lényeknek mondja, akikkel szemben a homicidiumot is megengedhetőnek tartja és azt ajánlja a hercegnek, hogy dobja őket a Moldava vizébe.⁴⁾ A történeti visszapillantás után Vogt értekezik a gyengeelméjűség okairól. Fejtegetései a legnagyobb figyelmet érdemlik meg. Elismeri az átöröklés tényét, de nemcsak a rossz, hanem a jó tulajdonságok is átöröklődnek. Sőt a már meglévő degeneráció, egészséges házastárs (különösen az anya) révén el is tűnhetik a családból; ami természetes is, mert ha nem így volna, akkor az emberiség eddig már teljesen degenerálódott volna. Érdekes példakép említi fel a svájci Zero családot, amelyből háromszáz éven át iszákosok, csavargók, tolvajok, korlátozott elméjűek, kretinek stb. kerültek ki. Amikor aztán a család egyik tagja egészséges bajorországi leányt vett nőül, ennek utódai épek és egészségesek lettek: vagyis a család *regenerálódott*. Egyébként az átöröklést ma még sok tekintetben homály fedi és sok kutatásra van szükség, hogy annak végérvényes törvényeit megállapítani lehessen. Ezt a részt követi *Klose* tollából a gyengeelméjűek anatómiájáról és physiologiájáról szóló rész. Ezután *Vogt* a gyermeki agy fejlődéséről, végül *Bühler* ír a gyermek-psychológiáról.

E rövid áttekintésből is láthatjuk, minő gazdag tartalommal jelenik meg a munka, melynek második füzeté a nevelés-oktatási részt, a gyengeelméjűek gyógypedagógiáját, a 3-ik füzet a klinikai és pszichológiai vizsgálatokat, a 4-ik és 5-ik füzet a pathológiai részt és a különböző típusok leírását tartalmazza. A 6-ik részben az intézetekről, azok külső és belső életéről, elterjedéséről, a 7-ikben pedig a gyengeelméjűek jogi viszonyairól tárgyalnak. Ez és az encyklopéd. Handbuch valóban koronája annak a nagyarányú gondoskodásnak, ami ma az egész világon, de különösen a német birodalomban folyik az ügyefogyottak érdekében. A füzeteket megjelenésük sorrendjében külön fogjuk ismertetni. (ém.)

Németországban a siketnémák és vakok tankötelezettségének törvényjavaslatát f. évi augusztus 7-én szentesítette a császár.

Idstein. Az egyesület értesítője szerint az intézetnek a múlt évben 165 fiú- és 80 leány-, összesen 245 növendéke volt. A felvételt kérvényezők száma eddig 1109. Az iskolának van két előkészítő csoportja, négy elemi osztálya, egy pótlócsoportha (Nachhilfeabteilung) és két továbbképző csoportja. Különös gondot for-

¹⁾ Guttur homini tumescit praesertim apud agricolos Italiae et medullis Alpinos.

²⁾ Quis tumidum guttur miratur in Alpibus?

³⁾ Eoque tumido gutture laborant in Alpibus incolae propter aquarum qualitatem, quibus utuntur.

⁴⁾ Sämtliche Werke. Bearbeitet von Irmischer. IV. kötet 138. lap.

dítanak az intézetben egyes iparágak gyakorlatilag alapos oktatására. Főelv a növendékeknek rendszeres munkához való szoktatása, amely munkán örömet találjanak. Az iskolai oktatásban részesülőket napi $1\frac{1}{2}$ —2 órában, az iskolát elhagyottakat egész nap foglalkoztatják a műhelyekben. Vannak szabó-, cipész-, bodnár-, mázoló-, kefekötő-, kosárfonó-, könyvkötő-, szövőműhelyek. A leányok háziuteendőkben és kézimunkákban nyernek oktatást.

Az egyesületnek ez évi pénzforgalma 757.559.88 M volt. Ebből a földművelés és állattenyésztés 27.554.80 M hozott a bevételi rovatba.

Mint a mi intézeteink is, az idsteini egyesület egész évben gyűjtőleveket küld széjjel.

Igen-igen élénk és tevékeny élet folyhat ott az idsteini intézetben a szellemi fogyatékosok között! (Ungermann József.)

Új földgömb a vakok számára. M. Kunz kiadásában új *globus* fog megjelenni vakok részére, de csak abban az esetben, ha legalább 100 példány megrendelése biztosíttatik.

VEGYES.

Népiskolai almanach. Megjelen a Franklin-Társulat és a Lampel-cég közös kiadásában Népiskolai almanach, a tanítók és iskolák hasznos és kedvelt kézikönyvecskéje. Tartalma ügyesen és gondosan van megválogatva. Első cikke (arcképpel) Balogh Jenő közoktatási államiútkár pályáját ismerteti, a többi cikkek is fontos tanügyi kérdésekről szólnak: tanítói és ifjúsági könyvtárak, a népiskolai tankönyv-irodalom újdonságai, az Akadémia Wodianer díjával kitüntetett tanítók, a szabadoktatás, az 1910. évi népszámlálás előleges eredményei, van még benne naptár és nyilvántartási napló, a címtárban a ministerium és a főváros megfelelő ügyosztályainak s a tanfelügyelőségek s egyéb tanügyi hatóságok, szervezetek, egyesületek stb. címtára, a tanügyi lapok jegyzéke. Óra-rend, osztályozási napló, gazdag tankönyv-jegyzék, mind a tanító munkájának megkönnyebbitésére szolgál. Az ügyes formájú, tetsetős kiállítású almanachot iskolák, tanítók kívánatra ingyen kapják.

Hivatalos nyugtázás. A „Magyar Gyógypedagógia” előfizetési díját beküldötték: Rózsa Gizella Szabadka 5, Németh Gizella Rákosszentmihály 10, dr. Fejér Gyula Budapest 5, Zemkó Péter Budapest 5, Varsányi Ferenc Eger 5, Kardos Ignác Budapest 5, Sólymos Sándor Jolsva 5, Fáklya Károly Ungvár 10 K. Budapest, 1911. október 10.

A kiadóhivatal nevében

Éltes Mátyás,

pénztáros

VIII., Mozsonyi-utca 6.

Szerkesztői üzenetek.

L. J. Szeged. Tárgyhalmaz miatt jövő számunkban közöljük — **M. F. Budapest.** Már nem szóríthatunk neki helyet.